

Kuntoutussäätiö
Kuntoutuksen suunnannäyttäjä

VTT Soile Kuitunen

Olisiko jo sosiaalisesti kestävien kaupunkien aika?

| Selvitys sosiaalisen kestävyyskäsitteestä, tulkinnoista
ja määrittelystä kaupunkien kehittämisessä

Sisällys

Esipuhe	4
1. Sosiaalinen eriytyminen ja sosiaalinen kestävyys selvityksen lähtökohtina	5
2. Selvityksen tavoitteet ja aineistot	8
3. Kaupunkien segregaatio ja sosiaalinen kestävyys: lähestymistapoja ja tutkimussuutauksia	9
3.1. Sosiaalisen kestävyiden perusta on hyvinvointivaltion arvoissa	9
3.2. Havaintoja sosiaalisesta kestävydestä kaupunkisuunnittelussa	10
3.3. Sosiaalista kestävyttä ei ole ilman demokratiaa	13
4. Sosiaalisen kestävyiden sisällöt ja painotukset kirjallisuudessa ja asiantuntijanäkemyksissä	14
4.1. Kirjallisuushaut sosiaalisesti kestäviä kaupungeista	14
4.2. Sosiaalinen kestävyys on ennen kaikkea inklusiota	15
4.3. Mitkä sosiaalisen kestävyiden osa-alueista korostuvat nyt ja jatkossa	16
4.4. Miten sosiaalisen kestävyiden tulisi näkyä kaupungin eri toiminnoissa?	17
5. Sosiaalisesti kestävä kaupungin kehittämisen teesit	19
5.1. Sosiaalisesti kestävä kaupunki on kaikkien kaupunki	19
5.2. Kulttuurista voimaa sosiaaliseen kestävyteen	21
5.3. Sosiaalisesti kestävä kaupunki luo asukkailleen hyvinvointia ja terveyttä	24
5.4. Sosiaalisesti kestävä kaupunki rakentuu omista ainutlaatuisista lähtökohdistaan	29
6. Sosiaalisesti kestävä kaupungin kehittämisen viitekehys	31
7. Lopuksi: Sosiaalisesti kestävä kaupunkipolitiikka	33

Kirjoittaja

Soile Kuitunen, toimitusjohtaja
soile.kuitunen@kuntoutussaatio.fi

© Kuntoutussäätiö

Kuntoutussäätiön työselosteita 60/2019

ISSN 0784-2333 (Painettu)
ISSN 2342-4125 (Verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-7330-00-5
ISBN 978-952-7330-01-2 (pdf)

www.kuntoutussaatio.fi

Helsinki 2019

Esipuhe

Sosiaalisesti kestävä kaupunki on metafora, kehittämisen viitekehys, joskus jopa ideologia. Ilmiönä ja käsitteenä se on ekologista kestävyyttä huomattavasti vakiintumattomampi ja hajanaisempi. Yksimielisyyttä ei ole saavutettu edes siitä, milloin voimme luotettavasti osoittaa sosiaalisen kestävyysparantuneen tai olevan parantumassa.

Kaikesta huolimatta sosiaalisen kestävyyskäsitteellä on vetovoimaa. Vetovoimaiseksi sen tekee ennen kaikkea käsitteen ihmislähtöisyys. Sosiaalisesti kestävä kaupunki on ihmisten ja heidän välisensä vuorovaikutuksen kaupunki. Näin sosiaalinen kestävyys tulee haastaneeksi perinteisiä rakenne- ja organisaatiokeskeisiä kaupunkisuunnittelun lähtökohtia.

Sosiaalinen kestävyys kaupunkisuunnittelussa huomioi sekä prosessit että sisällöt. Keskeinen kysymys on, mitä sisältöjä sosiaalisesti kestävällä toiminnalla tavoitellaan ja saadaan aikaan.

Sosiaalisesti kestävä kaupunkikehittäminen edellyttää monitieteisyyttä ja moninäkökulmaisuuutta. Siinä yhdistyvät kaupunkirakenteen ja sen toiminnallisuuksien, palveluiden, osallisuuden ja ihmisten hyvinvoinnin tarkastelut. Objektiivinen fakta yhdistyy kokemuseräisyyteen.

Sosiaalisesti kestävässä kaupungeissa olennaista ei ole ainoastaan se, mitä palveluita, infrastruktuuria ja osallisuuden mahdollisuuksia kaupungissa on. Vähintään yhtä tärkeää on ymmärtää, mitä merkityksiä ihmiset asuinympäristölleen antavat, ja mitkä ovat heidän kokemuksensa asuinympäristön vaikutuksista osallisuuteen ja hyvinvointiin. Esimerkiksi: mitä vaikutuksia puistoilla, palveluiden läheisyydellä tai asuinympäristön yleisellä viihtyvyydellä on stressiin ja liikkumiseen? Mahdollistaako kaupunkitila ihmisten luontevaa kohtaamista? Mitä vaikutuksia näillä kohtaamisilla on koettuun hyvinvointiin ja toimintakykyyn? Mistä asioista kaupunkiympäristössä voi tuntea ylpeyttä? Entä mitkä asiat asuinympäristössä ovat sellaisia, joita halutaan vaalia ja turvata niiden olemassaolo myös tuleville sukupolville?

Sosiaalisesti kestävä kaupunkipolitiikka tunnistaa laajasti ja ennakoluulottomasti monenlaiset kehittämisen resurssit. Se ei jätä huomioimatta mikrotason kestävyyttä rakentavia tekoja: sosiaalisia verkostoja pihoiden, hiekkalaatikoiden, arkisissa kohtaamisissa. Sosiaalisesti kestävä kaupungin kehittämispolitiikka operoi usealla tasolla samanaikaisesti; isoissa rakennusratkaisuissa ja asukkaiden päivittäisessä arjessa.

Sosiaalista kestävyyttä on tähän mennessä Suomessa haettu pirstaleisin, yksittäisin toimenpitein ja ratkaisuin. Selvityksessämme kysymme, olisiko aika uudelle sosiaalisesti kestäväälle kaupunkipolitiikalle. Politiikalle, jonka kunnianhimoisena visiona olisi kestävyys niin taloudellisesti, ympäristöllisesti kuin sosiaalisesti, ja jonka keskiössä olisivat kaupungin tärkeimmät resurssit, ihmiset.

1. Sosiaalinen eriytyminen ja sosiaalinen kestävyys selvityksen lähtökohtina

”Sosiaalinen eriytyminen koskettaa kaikkia Suomen kaupunkeja, niiden lähiöitä ja asuinalueita, maakuntia ja koko Suomea”. Näin totesi alue- ja muuttoliiketutkija Timo Aro Radio Suomen haastattelussa 22.2.2019. Alueiden sosioekonominen eriytyminen ei ole uusi ilmiö, mutta sen seuraukset ovat yhä syvempiä ja laajakantoisempia.

Kaupunkitutkimuksessa väestön sosiaalista eriytymistä on tarkasteltu 1900-luvun alusta lähtien. Teemaa on pidetty tärkeänä, koska sen on koettu uhkaavan kaupunkien tasapainoista kehitystä¹. Suomessa kaupunkien segregaatiokehitys huolettaa, koska sillä on heijastusvaikutuksensa hyvinvointivaltion tulevaisuuteen. Kun alueet eriytyvät yhä enemmän, on sillä merkitystä köyhyydelle, syrjäytymiselle ja erilaiselle pahoinvoinnille².

Segregaation hillintään halutaan sitoutua, koska sen seuraukset ovat laajakantoisia kaikille väestöryhmille ja kaupunkien kestävälle kasvulle. Kaupunkirakenteen eriytyminen ei ole kuitenkaan pelkästään kielteinen ja välitettävä ilmiö. Kaupunkirakenteiden normaaliin kehitykseen kuuluu myös se, että asuinalueet erilaistuvat ja kehittävät omaa erityislaatuistaan³.

Vaikka sosiaalinen eriytyminen epäilemättä on sosiaalisen kestävyuden ydintekijöitä, liittyy sosiaaliseen kestävyteen paljon muutakin. Sosiaalisen kestävyuden käsitteelliset juuret ovat YK:n Ympäristön ja kehityksen maailmankomission loppuraportissa ”Our common future” (1987). Raportissa tunnistettiin kestävyuden ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Kestävyydellä tarkoitettiin pohjimmiltaan sitä, ettei nykykehitys saa viedä edellytyksiä tulevalta sukupolvilta toteuttaa tarpeitaan.

Jatkuva väestönkasvu, köyhyys, ruoan saatavuuden ongelmat, terveydenhuollon heikko taso sekä koulutusmahdollisuuksien epätasainen jakautuminen ovat sosiaalisen kestävyuden globaaleja ongelmia. Kestävyyteen liitetään ylisukupolvisuuden lisäksi myös usein vaatimus eri politiikkalohkojen toimenpiteiden yhteensopivuudesta. Monien ongelmien syiden katsotaan johtuvan siitä, ettei politiikkatoimia ole riittävästi ajallisesti ja sisällöllisesti sovitettu yhteen⁴.

Sosiaalinen kestävyys on käsitteenä ekologista ja taloudellista kestävyyttä epämääräisempi. Sosiaalisen kestävyuden voidaan ajatella toteutuvan, kun ihmisillä on riittävä toimeentulo, riittävät hyvinvointipalvelut, elämä on turvallista, resurssit ja toimintamahdollisuudet jakautuvat oikeudenmukaisesti, yksilöillä on mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä ja he voivat kokea osallisuutta ja yhteisöllisyyttä⁵.

¹ Ks. esim. Musterd, S. & Ostendorf, W. (1998), *Urban Segregation and the Welfare State: Inequality and Exclusion in Western Cities*. London: Routledge.

² Moisio P. (2010), Tulerojen, köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien kehitys Suomessa 2009–2010, Suomalaisten hyvinvointi 2009, 2010. Vaattovaara, M. & Kortteinen, M. & Schulman, Harry (2012), *A Nordic Welfare Model at a Turning Point? Social Housing and Segregation in Finland*, teoksessa *Social Housing in Europe*, London: Routledge

³ Ahvenainen, T. (2018), Segregaation ennaltaehkäisyn työkalupakki. Tampereen kaupunki. https://www.tampere.fi/tiedostot/s/Uy4jwdxB/Segregation_ennaltaehkaisyn_tyokalupakki.pdf

⁴ Alila; A.; Gröhn, K.; Keso, K. & Volk, R. (2011), Sosiaalisen kestävyuden käsite ja mallintaminen (2011): <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73333/URN%3ANBN%3Afi-fe201504224532.pdf?sequence=1>

⁵ Alila; A.; Gröhn, K.; Keso, K. & Volk, R. (2011), ks. edellä. Littig B. & Griessler, E. (2005), Social sustainability: a catchword between political pragmatism and social theory. *International journal of sustainable development* 8:1.

Vaikka kestävyys on laajalle levinnyt ja yleisesti käytetty käsite, on se saanut myös runsaasti kritiikkiä osakseen. Kestävyydestä ei ole muotoutunut yhteisesti hyväksyttyä määritelmää. Yksimielisyyttä ei vallitse myöskään siitä, miten laajasti kestävyys olisi toteutunut ja toteutumassa⁶.

YK:n kestävän kehityksen raportissa, *Agenda 21:ssä*, on Beate Littigin ja Erich Griesslerin⁷ tulkin mukaan kolme keskeistä tavoitetta: kaikille ihmisille oikeus säälliseen elämään; yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus ja ihmisten osallisuus päätöksentekoon. STM:n Sosiaalisesti kestävä Suomi -strategian (2011) mukaan sosiaalisesti kestävä yhteiskunta kohtelee kaikkia yhteiskunnan jäseniä reilusti, vahvistaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, tukee terveyttä ja toimintakykyä, sekä antaa tarvittavan turvan ja palvelut.

Bainesin ja Morganin (2004)⁸ mukaan yleisesti hyväksyttyjä sosiaalisen kestävyuden osatekijöitä ovat ainakin ihmisten perustarpeiden tyydyttäminen; vammaisuuden tai muun toimintakyvyn aleneman aiheuttamien esteiden poistaminen; sosiaalisen vastuullisuuden edistäminen, sosiaalisen pääoman ja koheesion kehittäminen; mahdollisuuksien tasapuolinen jakautuminen; kulttuurillisten ja sosiaalisten eroavaisuuksien hyväksyminen sekä osallistuminen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

YK:n kaupunkiohjelman (2016) mukaan kestäväan kaupunkikehitykseen tarvitaan kaikkien asukkaiden osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja monimuotoisuutta. Kestävät kaupungit ovat turvallisia, avoimia ja uusiutumiskykyisiä. Niissä on terveellistä, turvallista ja kohtuuhintaista asua.

Sosiaalisesti kestävä kaupunki näyttäytyy ”kaikkien kaupunkina”, joka luo edellytyksiä ja vahvistaa kaikkien osallisuutta sekä tasapainoista sosiaalista kehitystä. Häikiö ja Luhtakallio painottavat, että tähän tarvitaan myös helposti marginaaleihin jäävät ihmiset; niiden ihmisten äänet ja osallisuus, joiden resurssit ovat kaikista vähäisimmät⁹.

Sosiaalisen kestävyuden käsitteen käyttöä ovat tukeneet ennen kaikkea YK:n globaalit mutta myös paikallisesti toteutetut ohjelmat. Näitä ovat olleet esimerkiksi Paikallisagenda 21, Agenda 2030 ja New Urban Agenda 2017. Kestävän kehityksen ajatus on ollut mukana kaupunkien strategioissa Suomessa useiden vuosikymmenten ajan, mutta sen merkitys, sisällöt ja tavoitteet eivät ole jäsentyneet kovin selkein¹⁰.

Olemme tässä selvityksessä päätyneet käsitteellistämään sosiaalista kestävyyttä kolmesta laajasta teoreettisesta viitekehiksestä käsin (kuvio 1.). Näemme, että sosiaalisesti kestävä kaupungin kehittämislogiikan ymmärtäminen edellyttää monitieteistä tutkimusotetta, jossa yhdistellään demokratia- ja osallisuusteorioiden, sosiaalipolitiikan sekä kaupunki- ja yhdyskuntasuunnittelun lähtökohtia ja avainkysymyksiä.

⁶Esimerkiksi Saikkonen ym. (2018) toteavat julkaisussaan Sosiaalinen kestävyys: asuminen, segregaatio ja tuloerot kolmella kaupunkiseudulla, että ”Kansainvälisesti laajoista sitoumuksista huolimatta ei voida väittää, että kestävä kehityksen päämäärä oltaisiin saavuttamassa. Puhumattakaan, että vallitsisi laaja yhteisymmärrys siitä, mitä kestävällä kehityksellä tai kaupunkikehityksellä tarkoitetaan ja miten sellaiseen päästään. Tutkijat toteavat, että sosiaalinen kestävyys näyttää jääneen sivurooliin kestävä kehitystä käsittelevässä kirjallisuudessa ja toimenpiteissä”.

⁷Littig B. & Griessler, E. (2005), ks. edellä.

⁸Baines J. & Morgan, B. (2004), Sustainability Appraisal: A Social Perspective. <http://www.iied.org/pubs/pdfs/G02181.pdf>.

⁹Häikiö, L. (2018), Parasta kaupunkipolitiikkaa on sosiaalisesti kestävä kaupunkikehityksen edistäminen. Kirjassa Kaupunkien aikakausi, kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja 2020-luvun kaupunkipolitiikasta. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2018:11. Luhtakallio, E. (2019), asian-tuntijahaastattelu tätä selvitystä varten

¹⁰Helin, H. & Möttönen, S. (2012), Kohti aurinkoista tulevaisuutta. Suurten kaupunkien strategiat. Helsingin kaupungin tietokeskus: Tutkimuskatsauksia 2012:2.

Kuvio 1. **Teoreettisia lähestymistapoja sosiaalisesti kestäviin kaupunkeihin.**

Kytän ym.¹¹ tutkimuksissa edellä kuvattuja lähestymistapoja on konkretisoitu empiirisiä analyyseja varten erottamalla toisistaan kaupunkiympäristön rakenteelliset tekijät, koettu ympäristön laatu sekä asukkaiden hyvinvointi ja terveys (kuvio 2.).

Olemme hyödyntäneet selvityksessä kuvion 1. ja 2. jäsenyyksiä valitessamme haastateltavia sekä muotoillessamme teemahaastattelujen runkoa sekä kyselyn kysymyksiä.

Kuvio 2. **Selvityksen toteuttamista ohjaava sosiaalisen kestävyysmäärittely Kytän ym. tutkimuksia soveltaen.**

¹¹ Kyttä, M.; Broberg A.; Haybatollahi S. & Schmidt-Thomé, K. (2016), Urban happiness: context-sensitive study of the social sustainability of urban settings. Environment and Planning B 43.

2. Selvityksen tavoitteet ja aineistot

Selvityksen tavoitteena oli luoda tiivis katsaus sosiaalisesti kestäviä kaupunkeja koskeviin tutkimuksiin, tutkimusten lähtökohtiin sekä asiantuntijoiden näkemyksiin sosiaalisesti kestävien kaupunkien painopisteistä, tulkinnoista ja tulevaisuuden kehityksestä. Selvitys toimii yhtenä pohja-aineistona Kuntaliiton koordinoimalle sosiaalisesti kestävien kaupunkien verkostolle.

Selvitystyön tiukan toteutusaikataulun ja rajallisten resurssien vuoksi aineistonkeruu rajattiin kansainvälisten ja kotimaisten artikkelien hakuun kiinnostavimmiksi katsotuissa tietokannoissa, avainasiantuntijoiden haastatteluihin sekä kyselyyn, johon valittiin joukko keskeiseksi katsottuja edustajia kunnista, tutkimusyhteisöistä ja yhteiskunnallisista päättäjistä. Lisäksi käytiin läpi valikoitu joukko aihepiiriä käsitteleviä kansallisia ja kansainvälisiä tutkimuksia ja selvityksiä.

Kansainvälisten esimerkkien sijaan keskityttiin kansallisiin ja ns. hybridiesimerkkeihin, joissa yhdistyy vähintään kaksi tässä selvityksessä hyödynnetyn sosiaalisen kestävyysmallin osa-aluetta (kuvio 2.). Mielestämme nämä hybridit ovat erityisen kiinnostavia avatessaan sosiaalisen kestävyysmallin ilmiötä laaja-alaisesti.

Selvityksellä haettiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Miten sosiaalisten kaupunkien teemaa on tutkimuksellisesti lähestytty (näkökulmat, teoreettiset lähtökohdat ja kysymyksenasettelut)
- Mitä tiedämme sosiaalisesti kestävästä kaupungeista tutkimusten perusteella
- Mitkä ovat sosiaalisesti kestävien kaupunkien määrittely- ja luokittelukriteerit ja fundamentit
- Minkälaisena jäsentyy sosiaalisesti kestävien kaupunkien kehittymisen logiikka
- Miten hahmotuu sosiaalisesti kestävien kaupunkien tematiikka osana kaupunkikehittämisen isoa kuvaa
- Minkälaisia esimerkkejä nostetaan esiin sosiaalisesti kestävästä kaupungeista kansainvälisesti
- Minkälaisia käytänteitä ja toimintamalleja sosiaalisesti kestävien kaupunkien kehittämisen ideaan liitetään
- Mitä näkymiä sosiaalisesti kestävät kaupungit avaavat tulevaan hallitusohjelmaan ja kaupunkipolitiikkaan

Selvitystä varten haastateltiin yhdeksää asiantuntijaa, joista osa lähetti vastauksensa sähköpostilla. Lisäksi selvityksessä hyödynnettiin kyselyä, johon vastauksia saatiin reilulta kymmeneltä kaupunkisuunnittelun ja -kehittämisen asiantuntijalta. Selvityksen aineistona hyödynnettiin myös sosiaalisesti kestävät kaupungit -verkoston kick-off tilaisuudesta 16.1.2019 koostettua muistiota.

Selvityksessä havainnollistetut esimerkit eivät ole edustava otos sosiaalisesti kestävien kaupunkien kehittämisestä. Kuten edellä todettiin, ne on poimittu kuvaamaan sosiaalisen kestävyysmallin hybridimäistä luonnetta; sitä, miten ihmisten terveyden, hyvinvoinnin ja osallisuuden näkökulmia voidaan yhdistellä kaupunkiympäristön rakenteellisiin ja koettuihin, esimerkiksi laatua koskeviin ominaisuuksiin. Valitut kehittämisen esimerkit yhdistävät vähintään kahta näistä näkökulmista tavoitteenaan luoda uutta.

3. Kaupunkien segregaatio ja sosiaalinen kestävyys: lähestymistapoja ja tutkimussuutauksia

3.1. Sosiaalisen kestävyiden perusta on hyvinvointivaltion arvoissa

Sosiaalisen kestävyiden ydin on ihmisarvo, joka ilmenee tasa-arvona, oikeudenmukaisuutena ja myötätuntuna. Se näkyy esimerkiksi ihmisten hyvinvointina sekä osallisuuden ja vaikuttamisen kokemuksina ja mahdollisuuksina. Eriarvoisuuden vähentäminen hyvinvoinnissa, terveydessä ja osallisuudessa ovat sosiaalisesti kestävyiden pyrkivän yhteiskuntapolitiikan keskeisiä tavoitteita. Tavoitteet on koettu tärkeiksi, sillä eri-arvoisuuden kasvu murentaa yhteiskunnan perusarvoja ja heikentää yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta¹².

Sosiaalisen kestävyys edellyttää riittävää toimeentuloa, riittäviä hyvinvointipalveluita ja turvallisuutta, resurssi- ja toimintamahdollisuuksien oikeudenmukaista jakautumista sekä sitä, että ihmiset voivat vaikuttaa omaan elämäänsä, osallistua ja kiinnittyä yhteiskuntaan. Pohjola¹³ ankkuroi sosiaalisen kestävyiden idean pohjoismaiseen hyvinvointivaltioon ja sen arvoihin:

Pohjolan (2011) mukaan sosiaalisesti kestävä kehityksen ideat perustuvat yleisesti hyväksyttyihin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin. Sosiaalinen kestävyys perustuu yhdenvertaisuuden ja demokratian arvoille, ja sisältää kansalaisten perusoikeuksien toteutumisen. Siihen kuuluu ihmisten riittävän toimeentulon toteutuminen, sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä turvallisuuden takaaminen, sekä resurssien ja toimintamahdollisuuksien oikeudenmukainen jakautuminen. Sosiaalinen kestävyys merkitsee ihmisten osallisuutta, kiinnittymistä yhteiskuntaan ja sekä omaan elämään vaikuttamista. Käytännössä kyse on pohjoismaisen hyvinvointivaltion perusarvoista.

Kananoja¹⁴ näkee Pohjolan tapaan tiiviin yhteyden sosiaalisen kestävyiden sekä ihmisten osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien, yhteisöjen toiminnan ja yhteisen vastuun välillä. Kananoja painottaa, ettei hyvinvointi ole ainoastaan yksilöiden asia – se on myös yhteisöjen asia. Hyvinvointi on yhteisöjen eheyttä, ihmisten yhteistä toimintaa, yhteistä vastuuta ja luottamusta sekä luottamusta julkisiin instituutioihin. Kananoja kiteyttää, että sosiaalisesti kestävä sosiaalipolitiikka ”kohdistuu asukkaiden hyvinvointia edistävään, sosiaalisia suhteita parantavaan ja ongelmia ehkäisevään työhön.

¹²Ahvenainen, T. (2018), Segregaation ennaltaehkäisyn työkalupakki. Tampereen kaupunki. https://www.tampere.fi/tiedostot/s/Uy4jwdxlB/Segregaation_ennaltaehkaisyn_tyokalupakki.pdf

¹³Pohjola, A. (2011), Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Pohjola A. & Särkelä, R. (toim.) Sosiaalisesti kestävä kehitys (toim.) Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Ks. myös Häikiö, L. (2018), Parasta kaupunkipolitiikkaa on sosiaalisesti kestävä kaupunkikehityksen edistäminen. Kirjassa Kaupunkien aikakausi, kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja 2020-luvun kaupunkipolitiikasta. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2018:11.

¹⁴ Kananoja, A. (2011), Sosiaalisesti kestävä kehitys kunnallisessa sosiaalipolitiikassa. Teoksessa Pohjola A. & Särkelä, R. (toim.) Sosiaalisesti kestävä kehitys (toim.) Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Sosiaalisen kestävyys on paradoksi, jonka Pohjola¹⁵ kiteyttää seuraavasti: ”Meillä on varaa suuriin terveyseroihin sosiaalisen aseman ja tulotason mukaan, lisääntyvään köyhyys, lasten ja nuorten pahoinvointiin, turvatomuuden ja sosiaalisten ongelmien kasvuun sekä muihin eriarvoisuuden ilmentymiin. Näihin liittyen meillä on varaa ongelmien parsimiseen, mutta ei rakenteelliseen ja ehkäisevään politiikkaan, jolla tilanteita voisi hallita”.

Sosiaalinen kestävyys kaupungeissa haastetaan juuri edellä kuvatun tyyppisten ilmiöiden ja niiden merkityksen kasvun myötä. Liikalihavuus ja stressiperäiset sairaudet eivät ole niinkään ympäristön saastuneisuuden tai muiden perinteisempien kestävyttä nakertavien tekijöiden aiheuttamia.

Tiedämme, että elämisen ja asumisen ympäristöt vaikuttavat pahoinvointiin ja toisaalta edistävät hyvinvointiamme monin eri tavoin. Keskeiseksi kysymykseksi muotoutuukin: *Miten rakentaa ja luoda kaupunkiympäristöjä, joissa kyetään vahvistamaan niiden asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia kestäväällä tavalla?*

3.2. Havaintoja sosiaalisesta kestävydestä kaupunkisuunnittelussa

Kaupungistumisen edetessä yhä useammat kestävyiden haasteet ratkaistaan kaupungeissa. Häikiö toteaa ”Kaupunkien aikakausi” (2018) julkaisussa, että kestävä kaupunkikehitys on pohjimmiltaan sosiaalista kehitystä, vaikka monet ratkaisut ovatkin luonteeltaan teknisiä.

Kaupungistuvassa maailmassa kaupungit ovat kehityksen ja uudistumisen moottoreita. Niillä on keskeinen asema ihmiskunnan tulevaisuutta määrittävien kestävä kehityksen ratkaisujen saavuttamisessa. YK:n kaupunkiohjelmassa (2016) kestävä kaupunkikehityksen moottoreiksi mainitaan asuminen, eriarvoistumiskehityksen hillintä ja ekologinen kestävyys.

YK:n kaupunkiohjelmassa (YK:n asuinyhdyskuntaohjelma, UN-Habitat 2016) esitetään, että kestävä kaupunkikehitys on kaikkien asukkaiden osallisuus, yhdenvertaisuus ja monimuotoisuus. Kestäviä kaupunkeja luonnehtii oikeudenmukaisuus, terveellisyys, turvallisuus, avoimuus, kohtuuhintaisuus ja uusiutumiskykyisyys.

Raportti tuo esille keskeisenä kaupunkien sosiaaliseen kestävyteen vaikuttavana asiana asumisen. Asuminen kattaa noin 70 prosenttia useimpien kaupunkien maankäytöstä. Se vaikuttaa urbaanin ympäristön ilmenemismuotoihin ja tiheyteen. Asuminen tarjoaa työpaikkoja ja työtä sekä vaikuttaa talouskasvuun. Asuminen ei raportin mukaan ole ollut viimeisen 20 vuoden kehittämisen keskiössä kansallisilla eikä kansainvälisillä areenoilla. Tämän todetaan johtaneen monissa kaupungeissa kaotitiseen ja epätarkoituksenmukaiseen kasvuun.

Taloudellinen eriarvoistuminen on lisääntynyt. Raportin mukaan väestön tulotasojen erot ovat suurimmat 20 vuoteen.

Häikiön¹⁶ mielestä sosiaalisesti kestävä kaupunkipolitiikkaan tarvitaan yhteiskunnan uudistumista, asukkaiden riittävä toimeentulo ja asukkaiden sosiaalisia suhteita:

¹⁵Pohjola, A. (2011), Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Pohjola A.& Särkelä, R. (toim.) Sosiaalisesti kestävä kehitys (toim.) Sosiaali- ja terveyden turvan keskusliitto ry.

¹⁶Häikiö, L. (2018), Parasta kaupunkipolitiikkaa on sosiaalisesti kestävä kaupunkikehityksen edistäminen. Kirjassa Kaupunkien aikakausi, kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja 2020-luvun kaupunkipolitiikasta. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2018:11.

1. Yhteiskunnan uudistaminen on yhteiskuntaan osallistumista

- demokraattiset innovaatiot laajentavat osallistumista ja päätöksenteon pohjaa
- tarvitaan riittäviä tietoja ja taitoja uuden oppimiseen ja toimijuuden vahvistamiseen
- hyvinvointipalvelut turvaavat osaltaan toimijuutta

2. Toimeentulo luo osallisuutta

- taloudelliset puutteet heikentävät hyvinvointia, valinnan mahdollisuuksia ja osallistumisen edellyksiä
- yhteiset resurssit kuten kirjastot ja puistot voivat kompensoida taloudellisen puutteen merkitystä mutta ne eivät poista rahan puutteen aiheuttamaa osattomuutta
- kaupunki kaikille edellyttää, että kaikilla asukkailla on riittävä toimeentulo

3. Sosiaaliset suhteet synnyttävät mahdollisuuksia

- kiinteissä sosiaalisissa suhteissa syntyy turvaa ja läheisyyttä, löyhissä yhteyksiä ja jakamista paikallisesti ja ylipaikallisesti
- sosiaalisesti kestävä kaupunki edistää kummankin tyyppisten sosiaalisten suhteiden, verkostojen ja suhteiden muodostumista.

Kaupunki- ja yhdyskuntasuunnittelussa sosiaalisen kestävyysmäärittelyjä on lukuisia¹⁷.

Kyttä ym.¹⁸ hyödyntävät omista tutkimuksistaan Bramleyn ym.¹⁹ määrittelyä, jonka mukaan sosiaalinen kestävyys muodostuu kahdesta pääulottuvuudesta: saavutettavuudesta (sosiaalinen tasavertaisuus) ja kokemuksellisuudesta (yhteisön kestävyys).

Kyttä ym. ovat täydentäneet määrittelyä kolmannella ulottuvuudella, ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin välillä yhteydellä, ja päätyvät seuraavaan sosiaalisen kestävyysmäärittelyyn (kuvio 3.):

Kuvio 3. Sosiaalisen kestävyysmäärittely ja niiden väliset yhteydet (Kyttä ym.²⁰).

Mallissa ”kehittäminen” viittaa perustarpeisiin, sosiaalisiin oikeuksiin ja oikeudenmukaisuuteen; siltaus taas muutoksiin käyttäytymisessä, jotta ympäristöön liittyvät biofyysiset tavoitteet voidaan saavuttaa. Ylläpito tarkoittaa puolestaan niissä sosiokulttuurisia tekijöitä, joita halutaan vaalia ja säilyttää, ja joiden muuttamista ihmiset helposti myös vastustavat²¹.

¹⁷Chiu, R. (2003), Sustainable Development: A New Perspective for Housing Development. In Forrest, R.; Lee, J. (Eds.): Housing and Social Change. East, West Perspectives. Routledge, London, New York.

¹⁸ Kyttä, M.; Broberg A.; Haybatollahi S. & Schmidt-Thomé, K. (2016), Urban happiness: context-sensitive study of the social sustainability of urban settings. Environment and Planning B: Planning and Design 43.

¹⁹Bramley, G. & Power, S. (2009), Urban form and social sustainability: the role of density and housing type. Environment and Planning B 36.

²⁰Kyttä, M.; Broberg A.; Haybatollahi S. & Schmidt-Thomé, K. (2016), Urban happiness: context-sensitive study of the social sustainability of urban settings. Environment and Planning B 43.

²¹Vallance, S.; Perkins, H.C & Dixon, J. E. (2011), What is social sustainability. Geoforum 42.

Mallissa sosiaalisen kestävyysyden ytimessä ovat ihmiset. Tämä haastaa perinteisen organisaatio- ja rakennekeksien kaupunkisuunnittelun lähtökohdat. Kaupungin asukkaat eivät ole pelkästään niitä, joille kaupunkitilaa rakennetaan. He ovat aktiivisia, kaupunkitilaa itse muokkaavia ja suunnittelevia subjekteja²².

Sosiaalinen koheesio, sosiaalinen stabiliteetti ja elämänlaadun kohentaminen vaikuttavat olennaisesti kaupunkien sosiaaliseen kestävyysyteen²³. Kestävyys laajenee ekologisista näkökulmista vaikutuksiin, joita kaupunkiympäristöillä on asukkaisiin ja heidän kokemuksiinsa, vuorovaikutukseensa ja osallisuuteensa sekä hyvinvointiin ja terveyteensä. Tutkijat osoittavat, että nämä vuorovaikutussuhteet ovat monimutkaisia ja myös keskenään ristiriitaisia.

Sosiaalisella kestävyydellä on taloudellisia vaikutuksia. Väestön terveys, sosiaalinen koheesio ja luottamus yhteiskunnallisten toimijoiden välillä vaikuttavat myönteisesti kansantalouteen. Vaikutus on vielä tärkeämpi toiseen suuntaan. Talouskasvu ei ole itseisarvoinen päämäärä, vaan sillä pyritään viime kädessä saavuttamaan monia sosiaalisen kestävyysyden osatekijöitä kuten hyvinvointia, turvallisuutta ja terveyttä²⁴. Samanlaisia yhteyksiä on luonnollisesti sosiaalisen kestävyysyden, sen osatekijöiden ja kuntatalouden välillä.

Sosiaalisen kestävyysyden politiikat vaihtelevat kaupungeissa niissä valittujen painopisteiden ja kehittämiskohdeiden osalta. Esimerkiksi Kanadassa Vancouverin kaupungin lähtökohtana on ollut sosiaalinen sekoittuneisuus, Yhdysvaltain Boulderissa elävyys, Kanadan Ottawassa kohtuuhintainen asuminen, Australian Adelaidessa kunnalliset palvelut ja Arabiemiraattien Dubaissa katuelämä²⁵.

Davidson²⁶ kuvaa sosiaalisesti kestävien kaupunkien esimerkkejä nostaten esiin niiden tunnusomaisia piirteitä:

Aalborgin kaupungissa Tanskassa sosiaalinen kestävyys on yhdistetty tiiviisti asunnottomuuteen ja huono-osaisuuteen. Boulderissa, Coloradossa on myös kiinnitetty huomiota niihin väestöryhmiin, jotka eivät saa riittävästi palveluita, sekä ikääntyneisiin, nuoriin ja lapsiin. Kaupunki haluaa edistää kunnan elävyyttä nostamalla esille erityisesti niiden ihmisten tarpeet, jotka eivät saa riittävästi palveluita, ovat aliedustettuina tai osallistuvat vähemmän kuin muut. Näitä ryhmiä painotetaan, jotta kaikki kokisivat olevansa osa yhteisöä. Michiganissa Yhdysvalloissa sosiaalinen kestävyys taas on määritelty niin, ettei se ole yhteydessä yhteiskuntaluokkiin tai ikäryhmiin. Sosiaalisella kestävyydellä ei ole poliittisia konnotaatioita. Minnesotassa Bloomingtonin kaupunki on myös halunnut korostaa sosiaalisen kestävyysyden epäpoliittisuutta. Sosiaalinen kestävyys on kaikkien kunnan asukkaiden tarpeiden täyttämistä, riippumatta heidän sosioekonomisesta asemastaan.

Suomessa sosiaalisen kestävyysyden käsite ei näytä olevan yhtä poliittisesti latautunut kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Asiaa käsitelleet selvitykset ja tutkimukset eurooppalaisessa kontekstissa ovat ottaneet usein lähtökohdiksi segregaatoin, tuloerot ja asuinolosuhteet. Näiden yhteydet sosiaalisen kestävyysyden toteutumiseen kaupunkiympäristöissä ovat kiistattomat.

Segregaation kehys toimii Suomessa ehkä parhaiten silloin, kun sillä pyritään selittämään sosiaalista eriarvoisuutta aiheuttavia rakenteellisia vinoumia kaupunkitilassa, jotka syntyvät esimerkiksi toimimattoman asuntopolitiikan, valikoivan muuttoliikkeen tai eriarvoisuutta synnyttävän tulonjakopolitiikan seurauksena²⁷. Keskeisessä roolissa ovat hyvinvointipalvelut, sekä niitä koskeva päätöksenteko ja politiikkaohjelmat valtakunnallisesti ja paikallisissa päätöksenteossa.

²²Ks. lukuisista lähteistä esim. Väärälä, R. (2014): Sosiaalinen kaupunkistrategioissa. THL:n julkaisuja 10.

²³Bramley, G. & Power, S. (2009), Urban form and social sustainability: the role of density and housing type. Environment and Planning B 36. Chiu, R. (2003), Sustainable Development: A New Perspective for Housing Development. In Forrest, R.; Lee, J (Eds.): Housing and Social Change. East, West Perspectives. Routledge, London, New York.

²⁴Alila, A.; Gröhn, K.; Keso, K. & Volk, R. (2011), Sosiaalisen kestävyysyden käsite ja mallintaminen. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73333/URN%3ANBN%3Afi-fe201504224532.pdf?sequence=1>

²⁵Davidson, M. (2010), Social Sustainability and the City. Geography Compass 4/7 (2010). <https://wordpress.clarku.edu/mdavidson/files/2012/03/Davidson-2010-Social-Sustainability.pdf>

²⁶Davidson, M. (2010), ks. edellä.

3.3. Sosiaalista kestävyyttä ei ole ilman demokratiaa

Sosiaalisesti kestäviä kaupunkeja ei ole ilman asukkaiden osallisuutta ja demokratiaa. Liisa Häikiön²⁸ mukaan sosiaalisesti kestävä kaupunki on kaikkien kaupunki. Sen perusta on osallisuudessa ja sosiaalisissa suhteissa. Nämä eivät koske ainoastaan aktiivisimpia väestöryhmiä. Eeva Luhtakallion mielestä sosiaalisen kestävyyyden kannalta kriittisintä on niiden osallisuus, joiden resurssit ovat kaikista vähäisimmät²⁹.

Demokratia perustuu ”radikaalille ajatukselle ihmisten tasavertaisuudesta ja siitä, että he pystyvät päättämään asioista yhdessä”. Demokratiaa ei ole ilman oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa. Demokratia on rikki, jos yhteisistä asioista päättämistä leimaa ensisijaisesti jyrkkä eriarvoisuus mahdollisuuksissa vaikuttaa asioihin³⁰. Sosiaalinen kestävyys edellyttää ja merkitsee ihmisten osallisuutta ja kiinnittymistä yhteiskuntaan sekä mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämäänsä³¹.

Osallisuus on tärkeä tekijä yksilöiden hyvinvoinnin kannalta. Hyvinvoinnin ja osallisuuden välistä kausaalisuhdetta on kuitenkin käytännössä vaikeaa todentaa. Tutkimustiedon valossa voidaan kuitenkin osoittaa, että osallisuus ja sosiaaliset verkostot toimivat tiettyyn mittaan saakka suojaavina tekijöinä syrjäytymistä, hyvinvointivajeita sekä päihteidenkäyttöä vastaan. Verkostoilla voi myös itsessään ollaan esimerkiksi syrjäyttäviä ja yksilöiden hyvinvointia vähentäviä vaikutuksia³².

Osallistuminen tapahtuu virallisten ja epävirallisten sosiaalisten suhteiden ja erilaisten verkostojen kautta eri tasoilla: yksilötasolla, perheen, ystäväpiiriin, työpaikan tasoilla, koko kuntayhteisön tasolla, aluetasolla ja valtakunnan tasolla. Verkostot voivat ylittää sosiaalisia, etnisiä ja uskonnollisia rajoja lisäten suvaitsevuutta ja yhteenkuuluvaisuuden tunnetta. Näin ne synnyttävät luottamusta ja turvallisuutta³³. Luottamuksen on katsottu kansainvälisissä tutkimuksissa olevan poikkeuksellisen korkealla tasolla Suomessa³⁴.

²⁷Ahvenainen, T. (2018), Segregaation ennaltaehkäisyn työkalupakki. Tampereen kaupunki. https://www.tampere.fi/tiedostot/s/Uy4jwdxIB/Segregaation_ennaltaehkaisyn_tyokalupakki.pdf

²⁸Häikiö, L. (2018), Parasta kaupunkipolitiikkaa on sosiaalisesti kestävä kaupunkikehityksen edistäminen. Kirjassa Kaupunkien aikakausi, kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja 2020-luvun kaupunkipolitiikasta. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2018:11.

²⁹Luhtakallion haastattelu 1.3.2019.

³⁰Luhtakallio, E. & Mustranta, M. (2017), Demokratia suomalaisessa lähiössä. Intokustannus.

³¹Alila; A.; Gröhn, K.; Keso, K. & Volk, R. (2011), Sosiaalisen kestävyuden käsite ja mallintaminen. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73333/URN%3ANBN%3Afi-fe201504224532.pdf?sequence=1>

³²Alila; A.; Gröhn, K.; Keso, K. & Volk, R. (2011), ks. edellä.

³³Alila; A.; Gröhn, K.; Keso, K. & Volk, R. (2011), ks. edellä.

³⁴Helliwell, J.F.; Layard, R. & Sachs, J.D. (2019): World Happiness Report. <https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2019/WHR19.pdf>

4. Sosiaalisen kestävyiden sisällöt ja painotukset kirjallisuudessa ja asiantuntijanäkemyksissä

Selvitimme sosiaalisen kestävyiden sisältöjä, painopisteitä ja määrittelyjä kyselyssä, johon vastasi 13 suomalaista kaupunkikehittämisen asiantuntijaa ja päättäjää³⁵. Vastaukset ovat otoksen ja vastaajien pienestä määrästä johtuen lähinnä suuntaa-antavia, ja pidemmälle menevien päätelmien tekeminen edellyttää syvällisempää jatkotutkimusta.

Lisäksi selvitimme kirjallisuushakujen avulla, mitä teemoja sosiaaliseen kestävyteen ja vastuullisuuteen on tutkimuskirjallisuudessa kaupunkisuunnittelun yhteydessä liitetty. Käytimme 4. luvun analyyseissa apuna myös tekemiämme teemahaastatteluja. Teemahaastattelujen raportointi keskittyy kuitenkin sosiaalisesti kestävän kaupungin kehittämisen teesejä koskevaan osioon.

4.1. Kirjallisuushaut sosiaalisesti kestävästä kaupungeista

Selvitystä varten toteutettiin kirjallisuushaku kotimaisesta Finna-tietokannasta (suomalaisten julkaisujen kirjas-tojen yhteishaku) sekä kolmesta kansainvälisistä julkaisuista sisältävistä tietokannoista. Finna-tietokannasta tehty haku tuotti 68 viitettä. Aikarajauksena käytettiin vuotta 2009. Hakusanoja olivat ”sosiaalisesti kestävä kaupunki”; ”sosiaalisesti kestävät kaupungit”; ”social responsibility and urban development” ja ”social responsibility and city planning”.

Kansallisten julkaisujen tarkempaan analyysiin valittiin lopulta 39 julkaisuja. Poisjätetyt julkaisut olivat joko useamman kerran listauksessa esiintyneitä, tai niillä ei otsikkotason analyysin perusteella katsottu olevan riittävää yhteyttä kaupunkien kehittämiseen tai kaupunkisuunnitteluun. Analyysi osoitti, että kansallisesti julkaisuista tutkimuksista

- suurin osa (noin 30 prosenttia julkaisuista) käsitteli tai niiden fokuksessa olivat ympäristöön liittyvät asiat (ekologinen/ympäristöön liittyvä kestävyys)
- toiseksi eniten julkaisuissa käsiteltiin yleistä kaupunkisuunnittelua ja sen välineitä (23%)
- kolmanneksi eniten käsiteltiin kansainvälisiä esimerkkejä, kuten alueita, maita jne. ja sosiaalista kestävyttä niissä (15%)
- loput julkaisuista liittyivät osallisuuteen (10%), lähiöihin, liikkumiseen ja logistiikkajärjestelyihin, ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin sekä segregaatioon.

Kansainvälisistä tietokannoista valittiin kolme: Academic Search Complete (monitieteinen, painotus käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteissä), Scopus (mm. yhteiskunta-, talous-, terveys- ja humanistisia tieteitä) ja Sociological Abstracts (sosiologia).

³⁵Painotimme kyselyn kohderyhmässä suurimpien kaupunkien kaupunkisuunnittelusta ja kaupunkiympäristön kehittämisestä vastaavia viranhaltijoita ja päätöksentekijöitä sekä kaupunkitutkimuksen keskeisiä asiantuntijoita. Otos ei ole tilastollisesti edustava, eikä kyselyn tarkoituksena ole tehdä tilastollisesti yleistettävissä olevia johtopäätöksiä. Kyselyllä haettiin sosiaalisen kestävyiden määrittelyn sisältöjä ja samalla testattiin myös sitä, voisiko sosiaalisen kestävyiden mittaamisesta kehittää työvälinettä esimerkiksi kuntien ja Kuntaliiton käyttöön.

Yhteensä viitteitä kansainvälisistä tietokannoista saatiin hakusanoilla 132. Aikarajauksena käytettiin vuotta 2009, jota aiemmin julkaistut tutkimukset jätettiin tarkastelun ulkopuolelle. Hakusanoina käytettiin seuraavia: social responsibility and urban development ja social responsibility and city planning. Lopulliseen analyysiin valittiin 68 julkaisua johtuen päällekkäisyyksistä tai siitä, ettei julkaisua voitu olemassa olevien tietojen perusteella luokitella mihinkään ryhmään. Analyysin mukaan:

- suurin osa julkaisuista (noin puolet) ryhmiteltiin luokkaan ”muut teemat”, jossa painottuivat osallisuus, verkostot, talouspolitiikka/taloudellinen kestävyys tai vastuu osana sosiaalista vastuuta
- seuraavaksi eniten oli julkaisuja, jotka käsittelivät yleistä kaupunkisuunnittelua ja sen toimintamalleja (noin 30%)
- ympäristönäkökulma painottui noin 15% julkaisuja
- loput, 10% julkaisuista käsitteli jotakin politiikkasektoria, kuten maatalouspolitiikkaa, asuntopolitiikkaa tai matkailua sosiaaliseen kestävyysketjuun liittyen.

Tarkempaa meta-analyysia tutkimusjulkaisuista ja niiden sisällöistä ei selvityksen aikataulusta johtuen ollut mahdollista toteuttaa, joten tehdyt havainnot ovat ainoastaan suuntaa-antavia ja edellyttävät syvällisempää jatkotarkastelua.

Analyyysien tulokset viittaavat kuitenkin siihen, että kansallisissa julkaisuissa ympäristönäkökulmat ovat kansainvälisiä julkaisuja korostuneemmin esillä. Kiinnostava suuntaa-antava havainto on myös, että hyvinvointi ja terveys ovat esillä julkaisuissa huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi ympäristöasiat.

Osallisuutta ja verkostoja käsitellään enemmän kansainvälisessä kuin kansallisessa sosiaalista kestävyyttä ja vastuuta koskevassa tutkimuksessa. Näiden havaintojen verifiointi edellyttää kuitenkin jatkotutkimusta.

4.2. Sosiaalinen kestävyys on ennen kaikkea inklusiota

Kyselyssä analysoimme sosiaalisen kestävyys sisällöjä ja painotuksia nyt ja tulevaisuudessa. Kartoitimme aluksi avokysymyksen avulla, mitä asioita vastaajat liittävät sosiaaliseen kestävyysketjuun. Vastausten mukaan:

- sosiaalinen kestävyys on ennen kaikkea inklusiota, ihmisten osallisuutta, syrjäytymisen ehkäisyä ja asukas- ja asiakaslähtöisyyttä
- inklusiossa painottuvat sekä prosessi- että sisältönäkökulmat: osallistavat ja osallisuutta rakentavat prosessit sekä sosiaalisesti kestävä kaupunkipolitiikan sisällöt
- sektoripolitiikoista korostuvat asunto- ja työllisyyspolitiikka. Sosiaalipolitiikka ilmenee aineistossa eriarvoisuutta torjuvina toimenpiteinä.

Inklusion, eriarvoistumisen, osallisuuden ja dialogin välinen vuorovaikutussuhde voi olla moniulotteinen:

”Sosiaalinen kestävyys on toimintaa, jossa pyritään luomaan hyvinvoinnin edellytyksiä kaikille. Syrjäytymisen, eriarvoistumisen ja osattomuuden ehkäisy liittyvät tähän syvästi. Kestävyysaspekti ottaa huomioon myös sen, että hyvinvointia luodaan siten, että se on mm. taloudellisesti ja ympäristön kannalta kestävällä pohjalla. Elämme kuplautumisen aikakautta, jossa kokemusmaailmamme eroavat riippuen siitä, minkälaisia resursseja omaamme. Tässä maailmassa on tärkeää luoda yhteisymmärrystä ja dialogia, jotta ratkaisuja ja päätöksiä tehtäessä otetaan huomioon ja ymmärretään vaikutukset eri ihmisryhmiin” (kyselyn avovastaus).

4.3. Mitkä sosiaalisen kestävyiden osa-alueista korostuvat nyt ja jatkossa

Selvityksemme teoreettisessa viitekehyksessä erotimme toisistaan kaupunkiympäristön rakenteelliset, laatuun, osallisuuteen sekä asukkaiden hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät tekijät aiempiin tutkimuksiin nojautuen (kuvio 2.). Pyysimme kyselyn vastaajia arvioimaan näiden tekijöiden tärkeyttä nyt ja jatkossa (taulukko 1).

Taulukko1.

Sosiaalisen kestävyiden osa-alueiden tärkeys nyt ja tulevaisuudessa (tärkeinä pitäneiden %-osuus).

	Tärkeä nyt (%)	Tärkeä tulevaisuudessa
Asuin ympäristön rakenteelliset tekijät	92	69
Asuin ympäristön koettu laatu	85	85
Asukkaiden onnellisuus ja vaikuttamismahdollisuudet	92	100
Asukkaiden toiminnalliset mahdollisuudet	92	85
Asukkaiden hyvinvointi ja terveys	100	92

Tulokset eivät osoita suuria eroja sosiaalisen kestävyiden tärkeyttä koskevissa arvioinneissa osa-alueiden välillä. Kiinnostava havainto on, että erityisesti hyvinvointi ja terveys sekä osallisuus nähdään keskeisinä kestävyttä määrittävinä tekijöinä nyt ja tulevaisuudessa. Rakenteellisten tekijöiden painoarvo näyttäytyy hieman muita heikompana tulevaisuuden kaupunkisuunnittelussa.

Vaikka kyselyyn perustuvat tulokset ovat ainoastaan suuntaa-antavia, vahvistavat ne jo aiempia tässä selvityksessä raportoituja tuloksia hyvinvoinnin ja terveyden sekä osallisuuden näkökulmien painottumisesta sosiaalisesti kestävä kaupunkin kehittämisessä. Tarvitsemme tätä koskevaa tutkimusta aiempaa enemmän.

4.4. Miten sosiaalisen kestävyys tulisi näkyä kaupungin eri toiminnoissa?

Selvitimme vastaajien näkemyksiä myös siitä, miten sosiaalisen kestävyys tulisi näkyä kaupungin toiminnoissa nyt ja jatkossa. Kyselyssä luetellut toiminnot liittyivät kaupunkisuunnitteluun, sivistykseen ja varhaiskasvatukseen, vapaa-ajan toimialaan, kaupunkibrändiin sekä yhteistyöhön kaupungin eri toimijoiden kanssa (taulukko 2.).

Taulukko 2. **Sosiaalisen kestävyys näkyminen kaupungin eri toiminnoissa: arvioitu tärkeys nyt ja tulevaisuudessa (tärkeinä pitäneiden %-osuus).**

	Tulisi näkyä paljon nyt (%)	Tulisi näkyä paljon tulevaisuudessa (%)
Liikenneyhteyksien suunnittelu	77	54
Liikuntapaikkojen suunnittelu	69	69
Lähiöiden ja asuinalueiden kehittäminen	100	85
Osallisuustyö ja demokratia	100	100
Kulttuuripalvelut	61	77
Brändityö	39	46
Varhaiskasvatus ja opetus	100	70
Yhteistyö järjestöjen kanssa	77	77
Yhteistyö elinkeinoelämän kanssa	77	69
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	100	92

Myös taulukossa 2. raportoitu toimintoja koskeva tarkastelu vahvistaa jo aiemmin tehtyjä päätelmiä siitä, että sosiaalisen kestävyys kietoutuu ennen kaikkea asukkaiden osallisuuteen sekä hyvinvointiin ja terveyteen. Sosiaalisen kestävyys haluaa näkyvän näissä toiminnoissa 92-100 prosenttia vastaajista. Kaupungin brändityöhön sosiaalisen kestävyys liittyy selvästi tätä harvempi vastaaja, samoin liikenneyhteyksien suunnitteluun etenkin jatkossa.

Sosiaalinen kestävyys on tyypillinen yhteiskunnallinen ilmiö, johon liittyvät ratkaisut edellyttävät sektori- ja hallinnon rajat ylittävää yhteistyötä. Sosiaalista kestävyyttä ei synny ilman kaupungin laajaa yhteistyötä kaupungin sisällä ja sen ulkopuolella. Kestävyyden aikaansaamiseksi kaupungin toimijoiden on välttämätöntä käydä vuoropuhelua alueen järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten toimijoiden, yritysten, vapaaehtoistoimijoiden ja viime kädessä myös asukkaiden kanssa. Sosiaalinen kestävyys ei ole pelkästään kaupunkisuunnittelun asia. Se on mitä suurimmassa määrin sosiaali- ja terveydenhuollon, sivistyksen ja varhaiskasvatuksen, kulttuurin sekä vapaa-ajan toimen asia:

Kaupungin toimintatapoja ja rakenteita on välttämätöntä uudistaa niin, että sosiaalisen kestävyiden ratkaisujen työstäminen yhdessä on mahdollista. Yhteistyö ja yhdessä tekeminen synnyttävät luottamusta, joka on välttämätön edellytys vaikuttavuuden ja ratkaisujen aikaansaamiselle. Kaupunkien päättäjät odottavat sosiaalisesti kestävältä kaupungilta konkretiaa ja ratkaisumalleja³⁶.

Kirjoittajan omakohtaisetkin kokemukset osoittavat, miten haastavaa kaupungin valmistelu- ja päätöksenteon prosesseissa on yhdistellä kaupungin hallinnossa eriytyneitä toimintoja toisiinsa. Haasteet näkyvät esimerkiksi kaupunkien palvelu- tai kaupunkirakennetyössä, joiden perimmäisenä tavoitteena tulisi olla sosiaalisesti kestävä kaupunki kaikki sen osatekijät huomioiden.

³⁶Ks. esim. Ahvenainen, T. (2018), Segregaation ennaltaehkäisyn työkalupakki. Tampereen kaupunki. https://www.tampere.fi/tiedostot/s/Uy4jwdxlB/Segregaation_ennaltaehkaisy_n_tyokalupakki.pdf.

5. Sosiaalisesti kestävä kaupungin kehittämisen teesit

Sosiaalisesti kestävä kaupungin kehittämisen teesit on johdettu selvityksessä toteutetuista analyyseistä ja niiden johtopäätöksistä. Teesejä havainnollistavat esimerkit on poimittu kiinnostavista hybrideistä – toimintatavoista ja malleista, joissa yhdistellään vähintään kahta sosiaalisen kestävyys näkökulmaa: asukkaiden osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä sekä koettua ympäristön laatua ja toiminnallisia ominaisuuksia. Teesit perustuvat ennen kaikkea asiantuntijahaastatteluihin, joita on rikastettu muilla tässä selvityksessä koostetuilla aineistoilla.

5.1. Sosiaalisesti kestävä kaupunki on kaikkien kaupunki

Sosiaalisesti kestävät kaupungit ovat ihmisten kaupunkeja; ne ovat toiminnan, elämisen ja asumisen ympäristöjä, joissa kaikilla on mahdollisuus olla mukana. Osaamista jakamalla ja hyödyntämällä syntyy uutta ja sosiaalisesti kestävää. Osaaminen on ainoa resurssi, joka kasvaa jakamalla. Osallisuutta on myös piilossa ja kategorioiden katveissa:

”Emme aina näe ihmisten omia resursseja, jotka olisivat sosiaalisen kestävyys kannalta keskeisiä: verkostoja, arkisia pieniä asioita, huolenpitoa. Näitä ei välttämättä tunnista, kun katsoo etäältä. Alueilla on paljon ihmisiä, jotka toimivat. Heistä osa itsekin katsoo, ettei kukaan tällä alueella osallistu. Emme näe ihmisten omia resursseja, jotka ovat keskeisiä sosiaalisen kestävyys kannalta: verkostoja, arkisia asioita. On huonosti voivia ihmisiä, jotka jaksavat vähän. Silti he voivat osallistua ja olla osallisina monin eri tavoin, vaikkapa hoitamalla yhteistä pihaa tai auttamalla naapureita lastenhoidossa” (haastateltu asiantuntija).

Osallisuus lähtee filosofisesta ajatuksesta: jotta ihmisellä olisi hyvä elämä, tulisi hänen kyetä vaikuttamaan omaan tilanteeseensa ja elämäänsä. Jos hän ei pysty vaikuttamaan, ei hän pysty toteuttamaan hyvää elämää.

Osa ihmisiä kiinnostaa aktivismi, he haluavat tulla mukaan yhteiskehittämiseen ja ovat monipuolisesti toimeliaita oman asuinalueensa kehittämisessä. Osa taas ei ole kiinnostunut. Asukasiltoihin tai yhdistysten kokouksiin osallistuminen ei tunnu heistä mielekkäältä; sen sijaan he voivat mielellään käyttää vaikkapa alueen yhteisaunoja, kävelyreittejä ja kahviloita.

Osallisuus ja yhteisöllisyys voi syntyä kaupunkitilan käyttämisen sivutuotteena. Ihmiset kohtaavat toisiaan arjessaan, kaupunkiympäristössä liikkuessaan, kävellessään, kahviloissa ja ravintoloissa aikaa viettäessään. Sosioekonomisestii vahvoilla alueilla kahviloita ja muita luontevia kohtaamisen paikkoja on runsaasti, heikommilla alueilla näitä voi olla vähän, jos ollenkaan. Missä silloin ovat luontevat osallisuutta ja yhteisöllisyyttä rakentavat tilat ja paikat? Ovatko esimerkiksi lähikirjastot alustoja asukkaiden osallisuudelle? Mitä kaikkia toimintoja niissä voidaan toteuttaa? Olemmeko tunnistanee kaupungin erilaiset infrat - koulut, puistot, kauppa-keskukset, kirjastot - kehittämisen, ideoinnin ja kaupunkilaisten kohtaamisten mahdollisuuksina?

Maankäyttö- ja kaavoituslaki lähtee kaupunkilaisten osallisuudesta. Johtaako tämä kuitenkin lopulta siihen, että asukkailla on todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa? Onko osallisuus enemmän menetelmiä, vai lopulta kuitenkin sisältöjä?

Perinteisesti kaupunkisuunnittelun osallistavat prosessit perustuvat asukkaiden kuulemiseen ja mielipiteiden välittämiseen kaavoitukselle (kuvio 5).

Mielipiteiden kuuleminen maankäyttö- ja rakennuslain 62 §:n mukaan Osa virkistysalueesta pientalotontiksi Ullantiellä Osoitteessa Ullantie 46, Matarin ja Mikkolan kaupunginosien rajalla. Asemakaavan muutos ja tonttijaon muutos nro 0019

Kaavan vireille tulosta ilmoittaminen

Asemakaavatyön vireille tulosta ilmoitetaan Vantaan kaupungin asukaslehdessä 9.1.2016. Tämä osallistumis- ja arviointisuunnitelma sekä kuulemiskirje lähetetään suunnittelualueen maanomistajille, naapureille ja viranomaisille heidän mielipiteidensä kuulemiseksi. Lisäksi osallistumis- ja arviointisuunnitelma on esillä maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimialan asiakaspalvelussa Tikkurilassa (Kielotie 28), Korson Vantaa-infossa, Lumo, Urpiaisentie 14 ja internetissä (www.vantaa.fi/asuminen_ja_ymparisto/kaavoitus_ja_maankaytto/ajankohtaiset_kaavat). Kaavatoistia ilmoitetaan myös kaavoituskatsauksessa, joka julkaistaan Vantaan kaupungin asukaslehdessä.

Kuinka voin osallistua?

Kaikki osalliset voivat esittää tavoitteita ja mielipiteitä tästä muutoksesta kaavoitukselle 29.2.2016 mennessä:

- sähköpostilla: kirjaamo@vantaa.fi tai
- kirjeellä: Vantaan kaupunki, kirjaamo, Asematie 7, 01300 VANTAA.

Ilmoittakaa samalla nimenne, osoitteenne ja kaavamuutoksen numero 001956.

Osallisia ovat:

- Asemakaavan muutosalueen maanomistajat, maanvuokraajat, rajanaapurit, lähipiirin naapurit ja asukkaat, naapurikiinteistöjen huoltoyhtiöt, sekä itsensä osallisiksi mieltävät.
- Vantaan kaupungin asukkaat ja luottamuselimet sekä Vantaan alueella toimivat yritykset ja yhteisöt ja niiden työntekijät tai heidän edustajansa.
- Kaupungin asiantuntijaviranomaiset: mm. kaupunkisuunnittelu, kuntatekniikka, rakennusvalvonta, yrityspalvelut, ympäristökeskus.
- Valtion viranomaiset: Uudenmaan ympäristökeskus, Uudenmaan liitto, Tiehallinto / Uudenmaan tiepiiri.
- Muut viranomaiset ja yhteisöt: Keski-Uudenmaan pelastuslaitos, YTV, Hakunilan aluetoimikunta, seurakunnat, Vantaan Energia, Fingrid Oy, Elisa Networks Oy ja muut tietoliikenneverkkoja ylläpitävät yhtiöt.
- Asukas- ym. yhdistykset ja järjestöt, Vantaan ympäristöyhdistys.

Kuvio 5. Esimerkki kuntalaisten osallistamisesta kaavoituksessa.

Maankäyttö ja kaavoitus on kaiken perusta, mutta sosiaalisen kestävyuden tavoittelussa kaupunkisuunnitteluun pitää osallistua kaupungin eri toimialojen; sivistyksen, liikunnan ja vapaa-ajan toimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon. Kuten tekemissämme asiantuntijahaastattelussa korostettiin, eri ratkaisuja suunniteltaessa ja ideoitaessa on ymmärrettävä myös peruslähtökohdat, kuten se, mitä nykyaikaa mahdollistaa ja mitä ei.

Kuntalaisten osallisuuden ja motivaation ylläpitämiseksi on kyettävä osoittamaan yhteissuunnittelun ja kehittämisen aikaansaannoksia. Esimerkiksi: mitä olemme yhdessä saaneet aikaan ja mihin vaikuttamistyömme on johtanut. Osallisuus voi tuntua myös näennäiseltä:

"Suunnitteluprosessi lähtee siitä, että suunnitelma on jo tehty. Tilaisuuksiin tulevat ne, jotka haluaisivat saada näkemyksiään välitettyä kaupunkisuunnittelijoille. Osallistujille jää kuitenkin usein rooli pullikoida sitä suunnitelmaa vastaan, joka on jo tehty. Kaikki on ajateltua ja valmiiksi valmisteltua" (haastateltu asiantuntija).

Osallisuutta voidaan uudistaa monin eri tavoin. Helsingissä toimivat stadiluotsit mainittiin aineistoissamme kiinnostavana hybridinä. Konseptissa yhdistyvät osallisuus, kaupunkisuunnittelu ja ketterä kehittäminen. Haasteeksi voi muodostua luotsien alueiden laajuus. Esimerkiksi Tampereella lähtökohdiksi on otettu palvelukeskukset, joista käsin osallisuutta edistävää kaupunkikehittämistä on ehkä helpompaa toteuttaa (stadiluotsit kuvio 6.)

Kaupunginosille omat stadiluotsit

07.05.2018 15:34

Kaupunkilaisten osallisuutta edistämään on palkattu seitsemän stadiluotsia. Stadiluotsien alueet on julkaistu tänään. Jokaiselle stadiluotsille on nimetty ne kaupunginosat, joissa hän vauhdittaa kaupunkilaisten aloitteita sekä auttaa alueen verkostoja löytämään toisensa.

- Olemme sillanrakentajina kaupunkilaisten ja kaupungin välillä, luomme yhteyksiä kaupunkiorganisaation muiden osallistamistyötä tekevien kanssa, sanoo **Outi Rissanen**, koillisen Helsingin stadiluotsi.

Stadiluotsit vahvistavat yhteen ääneen olevansa innostuneina ja odottavina uuden työn alussa.

Kuvio 6. Helsingin kaupunginosien stadiluotsit osallisuuden edistäjinä kaupunkisuunnittelussa.

5.2. Kulttuurista voimaa sosiaaliseen kestävyYTEEN

Kyselymme perusteella sosiaalisen kestävyYden ja kulttuurin yhteys on edelleen varsin hahmottumaton. Niillä on kuitenkin paljon annettavaa toisilleen. Kulttuurilla ja taiteella on tutkimusten perusteella paljon myönteisiä hyvinvointivaikutuksia.

Sosiaalista kestävyYttä on myös, jos kulttuurin ja taiteen pariin saada ihmisiä, jotka eivät näiden parissa vielä ole. Kyse on kuluttajuuden lisäksi siitä, että ihmiset olisivat näin sosiaalisen osallisuuden piirissä, ja hyötyisivät palvelusta:

”Taide ja kulttuuri voisivat tarjota elämälle sisältöjä tekijyyden kautta. Palkkatyö on tärkeää, mutta yhteiskunnassa on muitakin tehtävää. Tämä voidaan huomioida myös uusien kulttuuri- ja taidekeskittymien suunnittelussa. Ollaan niin avoimia kuin uskalletaan”.

Tiloja voidaan yhdistellä uusin tavoin ja vapauttaa resursseja asiantuntijatyöhön. Tiloja voidaan suunnitella ja toteuttaa niin, että ne mahdollistavat omaksi kokemisen tunteen. Näissä tiloissa on tärkeää olla kaikkien sosiaalinen hyväksyntä. Sosiaalinen hyväksyntä on muutakin kuin sitä, ”etteivät vartijat aktiivisesti hätistele pois”. Hyväksytyksi tuleminen on aktiivisempaa toimijuutta. Syntyy kokemuksia siitä, että kaupunkitiloissa tapahtuu jotakin kiinnostavaa, siellä on hyväksyttävää olla, ja osallisuus tuottaa merkitystä niiden käyttäjille.

Kyse on kaksisuuntaisesta kehästä, joka ruokkii myönteistä kehitystä. Houkuttelevat tilat vetävät puoleensa, ja toisaalta tapahtumat, joita eri tiloissa on, saavat paikalle kiinnostuneita. Taide- ja kulttuuripalveluiden tuottamat hyvinvointivaikutukset kiinnostavat sosiaali- ja terveydenhuoltoa, koska siinä on samoja päämääriä. Saada ihmisille parempaa hyvinvointia kustannustehokkaasti ja niin, että kustannustaso säilyy hallittavana.

Asiantuntijahaastatteluissa korostui rakennetun ympäristön laadukkuus. Sosiaalisessa kestävyudessa yhdistetään laadukas ympäristö ja rakennusten vetovoimaisuus siihen, että ne ovat kaikkien saavutettavissa. Rakennusten on tärkeää olla laadultaan korkeatasoisia, mutta ne eivät saa olla elitistisiä ja poissulkevia. Rakennukset on tarkoitettu kaikkien kaupunkilaisten käyttöön. Esimerkkinä sosiaalisesti kestävä kaupungin hybridihankkeesta on Jyväskylän Sydän -projekti, joka yhdistelee ennakkoluulottomasti osallisuuden, kulttuurin, taiteen ja sivistyksen toimintoja kaupunkisuunnitteluun (kuvio 4.)

Projektin viisi tärkeintä välitulosta

1 Visio 2020-luvulle

Jyväskylän keskustaan voi syntyä projektin tuottaman tiedon perusteella korkeaprofilinen taide- ja kulttuurikeskus. Sillä olisi erinimi, ja sen asiakaskokemus olisi ainutlaatuisen mielenkiintoinen. Keskus muodostaisi kaupunkikeskustaan identiteettiä ja vahvistaisi kaupungin maineperustaa. Taide- ja kulttuurikeskus lujitaisi elinkeinojen monialaista arvoverkostoa ja tuottaisi väestölle hyvinvointia. Keskusten toiminta ja hallinta edistäviltä kaupungin strategian tavoitteita eli esimerkiksi asukashuvun kasvua 2030-luvulta alkaen.

2 Systeeminen tieto Jyväskylän kaupungin taide- ja kulttuurilaitosten vahvistamisesta synergiasuhteista

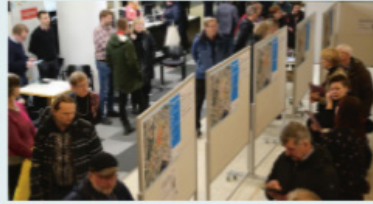

3 Toiminnan synergiat sijaintisuhteina

1. Kansalaisopisto ja kuvataidekoulu hyötyvät toiminnallisesti, jos ne sijoittuisivat samaan paikkaan.
2. Jos taidemuseo, Suomen kansallisen museon ja pääkirjasto sijoitetaan yhteen paikkaan, muodostuu uusi ainutlaatuinen palvelukokonaisuus, koska tilankäyttö ja muut resurssit ovat osittain yhdistettävissä.
3. Musiikkisali tuottaisi eniten hyötyä, jos se sijoittuisi museoiden ja kirjaston muodostaman kokonaisuuden yhteyteen, koska silloin pääkäyttäjistä kaupunginorkesterista tulisi osa asiakaskokemusta, jonka jakavat vuosittain sadattuhannet museossa ja kirjastossa kävijät.
4. Teatteritalon tilojen käyttö tehostuu, jos talon yhteyteen tulisi muita kulttuuritoimijoita.

PROJEKTIN VÄLIRAPORTTI 1

→ Projektin esittely 19.2.2019 kaupunkitaiho viisi olennainta sijaintipaikkojen ratkaisunsa- tohtia, josta yleistä lähtöä mukautettiin ja esitelmöidettiin.

4 Hypoteettisten sijaintipaikka- optioiden matriisi

1. Kansalaisopisto ja kuvataidekoulu sijoittuisivat lyseon vanhaan rakennukseen.
2. Musiikkisali rakennettaisiin teatterin yhteyteen hallintokorttelin.
3. Museoiden ja kirjaston muodostama palvelukokonaisuus sijoittuisi:
 - a. nykyiseen kirjastorakennukseen
 - b. hallintokorttelin
 - c. lyseon vanhaan rakennuksen yhteyteen toteutettavaan uudisrakennukseen
 - d. ydinkeskustan yksityiseen kiinteistöön
 siten, että kaikkiin vaihtoehtoihin sisällytettäisiin optio myös musiikkisalin sijoittumisesta samaan kokonaisuuteen.
4. Musiikkisali voisi sijoittua vaihtoehtoisesti myös:
 - a. Pasilajon yhteyteen ja
 - b. kirjastorakennukseen yksin.
5. Tämä tarkoittaa kymmentä laitosten toiminnan integraation ja sijaintipaikkavaihtoehtojen päätöksensuuntaa. Lisäksi nykyinen hajautettu ratkaisu olisi yhdestä skenaario. (Skenaariot on esitetty sivuilla 10–13.)

5 Scrum-projektinhallinnan mukainen konseptointitehtävien suunnitelma 1.3.–31.12.2019

1. Taide- ja kulttuurilaitosten toiminnan kehittämiskonsepti
2. Kehittämiskonseptin mukainen lähtökäsite
3. Tutkimus, kuinka lyseon vanha rakennus soveltuisi kuvataidekoulun ja kansalaisopiston sijaintipaikaksi
4. Tutkimus, millä edellytyksillä musiikkisali olisi rakennettavissa teatterin yhteyteen hallintokorttelin
5. Tutkimus, olisiko museoiden ja kirjaston muodostama kokonaisuus sijoitettavissa teatterin (ja musiikkisalin) yhteyteen hallintokorttelin
6. Tutkimus, mitä edellyttäisi, jos museot-kirjasto (ja musiikkisali) sijoitettaisiin vanhaan lyseon yhteyteen rakennettavaan uudisrakennukseen
7. Tutkimus yhdestä yksityisen kiinteistönomistajan kanssa, kuinka museot-kirjasto olisi sijoitettavissa ydinkeskustan yksityiseen kiinteistöön
8. Museoiden-kirjaston nykyistä kirjastotaloa koskevan suunnitelman tarkastus
9. Selvitys, mitä edellyttäisi, jos nykyiseen kirjastotaloon sijoitettaisiin musiikkisali yksin
10. Musiikkisalin Lutsan hankesuunnitelman tarkastus
11. Teatteritalon peruskorjaussuunnitelman päivitys

Näiden suunnitelmasprinttien jälkeen kyetään tammikuussa 2020 muodostamaan kokonaisuuskokous kaupungin taide- ja kulttuurilaitosten toiminnan ja arvoverkoston kehittämistä ja sen edellyttämistä tila- ja sijaintipaikkaratkaisuista.

jyväskylän
sydän

Jyväskylän sydän
Projektipäällikkö Janne Viikari
Jyväskylän kaupungin elinkeinoja
PL 102, 40101 Jyväskylä

p. (014) 366 2546
mp. 050 477 151
janne.viikari@jyky.fi

Kirjoittajat
Riina Nerg
Jari Saaraho
Timo Siitonen

Oikosu
Kati Järvenpää
Päivi
Grano, Jyväskylä

www.jyvaskyla.fi/jyvaskylasydan

Kuvio 4. Jyväskylän Sydän -projekti.

5.3. Sosiaalisesti kestävä kaupunki luo asukkailleen hyvinvointia ja terveyttä

Varhainen apu ja tuki keskeistä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on keskeinen osa sosiaalisesti kestävästä kaupungin toiminnasta. Siinä ongelmiin tartutaan riittävän varhaisessa vaiheessa, autetaan ja tuetaan sekä luodaan edellytyksiä kuntoutumiselle. Kuten Alila ym.³⁷ selvityksessään toteavat, ennaltaehkäisevän työn kustannuksia voidaan laskea, mutta pitkällä aikavälillä tulevia hyötyjä on monesti vaikea arvioida. Sosiaalisen kestävyysnäkökulmasta on kysymys siitä, ovatko investoinnit esimerkiksi työ- ja toimintakykyyn riittäviä sekä kohdentuvatko ne ajallisesti oikein ja oikeille kohderyhmille.

Suomen terveydenhuoltojärjestelmää kiitellään kansainvälisissä vertailuissa tehokkuudesta ja toimivuudesta. Suomen järjestelmää kuitenkin kritisoidaan erityisesti sairauksia ennaltaehkäisevän työn puutteista, joissa puuttaisiin esimerkiksi korkeaan verenpaineeseen, alkoholinkäyttöön ja tupakointiin sekä vähäiseen liikuntaan³⁸.

Terveyden ja hyvinvoinnin pulmat ovat sosiaalisesti kestävien kaupunkien toiminnan ratkaisujen ytimessä. Perinteinen ympäristöterveystutkimus kiinnitti huomiota kielteisiin ympäristövaikutuksiin ihmisten terveydelle. Toisen aallon ympäristöterveystutkimus taas on kiinnostunut terveyttä ja hyvinvointia edistävästä vaikutuksesta, kuten liikalihavuuden, diabeteksen ja stressin vähentämisestä.

Terveyden edistämiseen kuuluu terveyttä tukevien ympäristöjen kehittäminen, ammattitaitoisen sosiaali- ja terveydenhuollon ylläpitäminen, terveyden huomioon ottaminen päätöksenteossa, terveysosaamisen lisääminen väestön keskuudessa sekä terveyttä edistävien yhteisöjen tukeminen³⁹. Ravitsemuksen parantaminen ja ympäristön terveellisyyteen tähtäävät toimet ovat tästä tuttuja esimerkkejä.

Vertio ja Rouvinen-Wilenius esittävät, että hyvinvointitaloudessa terveyserojen vähentäminen on keskeinen tavoite. Onko syytä tukea ennen kaikkea niiden ihmisten terveyttä, joilla selviytyminen on vaikeinta? Konkreettisia esimerkkejä ovat vaikkapa ilmaiset liikuntapalvelut, kuntosali- ja uimahallikortit. Entä jos luovutaan tarpeettomista terveystarkastuksista ja vikojen etsinnästä, ja siirretään fokus hyvinvoinnin edellytysten tunnistamiseen ja ihmisten omien voimavarojen vahvistamiseen?

Sosiaalisesti kestävässä kaupungeissa kaupunkisuunnittelu huomioi terveys- ja hyvinvointivaikutukset monipuolisesti suunnittelun eri vaiheissa. Tämä edellyttää kaupungin hallinnonaloilta yhteistyön ja yhdessä tekemisen kulttuuria, sekä yhteistä arvopohjaa.

Vaikka esimerkiksi liikkuvaan elämäntapaan liittyvät tavoitteet tuntuvat itsestäänselvyyksiltä tämän päivän kaupunkirakenteessa, niiden yhteinen jäsentäminen kaupunkiympäristön, sosiaali- ja terveystoimen sekä sivistys- ja vapaa-ajan toimen asiantuntijoiden kesken voi olla uutta. Se haastaa päätöksenteon kulttuurin ja poliittiset prosessit erityisesti silloin, kun asioita on totuttu valmistelemaan ja päätöksiä tekemään oman toimialan sisällä ”siiloissa” - ei ihmisten kokonaisvaltaiset tarpeet ja hyvinvointi huomioiden. Alueellinen ja lähidemokratia pitää myös kyetä sovittamaan yhteen koko kaupungin päätöksenteon prosessien kanssa, kuten alla oleva esimerkki kuvaa.

³⁷Alila, A.; Gröhn, K.; Keso, K. & Volk, R. (2011), Sosiaalisen kestävyysnäkökulma ja mallintaminen (2011): <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73333/URN%3AURN%3Afi-fe201504224532.pdf?sequence=1>

³⁸<https://healthpowerhouse.com/media/EHCI-2018/EHCI-2018-report.pdf>.

³⁹Vertio & Rouvinen-Wilenius, P. (2014), Kirjassa Hyvinvointitalous.

Mikkelissä on kokeilussa osallistava budjetointi aluejohtokunnissa ja nuorisovaltuustossa. Aluejohtokunnissa pohditaan, mitä alueilla tulisi tehdä, jotta kaupungin strategiaa voidaan toteuttaa tehokkaasti. Prosessissa aluejohtokuntien puheenjohtajistolle tehdään esityksiä asiassa. Puheenjohtajisto päättää, mitä se esittää hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunnalle tai kaupunkiympäristölautakunnalle. Kyse voi olla vaikkapa liikuntapaikkojen kehittämisestä yhdessä liikunta- ja nuorisopalveluiden kanssa, tai rahoitusta voidaan kohdentaa yhdistyksille kokoontumispaikkojen kunnostamiseen.

Osallistava budjetointi on levinnyt suomalaisissa kunnissa. Käytännön toteutuksissa on eroja. Menettelytapa saattaa toimia tehokkaammin silloin, kun päätöksenteon avaruutta rajataan ja teemoitellaan, kuten alla oleva esimerkki kuvaa (kuvio 7.). Liian abstraktit ja jäsentämättömät päätöksenteon paikat ja epäselvyys siitä, mistä lopulta voidaan päättää, ei ole omiaan vahvistamaan osallisuutta ja saamaan ihmisiä mukaan sosiaalisesti kestävä kaupunkien kehittämiseen.

Nyt on massia! Mikkelin kaupunki sai perintörahaa lasten ja nuorten tukemiseen

17.01.2019

Mikkelin kaupunki haki ja sai valtiolta perintöä perillisistä kuolleen henkilön kuolinpesästä. Kaupunki haki perintöä käytettäväksi lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseen ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen. Kaupungin tekemä hakemus perustui osallistuvan budjetoinnin ideaan ja perinnön arvo on noin 400 000 euroa.

- perintövaroja saatu käyttöön
- nuorisovaltuusto koordinoi osallistamista
- kerätään ideoita laajalti kouluilta ja oppilaitoksista

Kuvio 7. Osallistava budjetointi lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisessa.

Järjestöjen tekemä vapaaehtoistyö ja erilaiset kynnyksettömät palvelut auttavat juuri niitä ihmisiä ja ihmisryhmiä, jotka eivät saa julkisen palvelujärjestelmän palveluita, tai putoavat ongelmien monimutkaisten järjestelmien siilojen väliin. Näin uhkaa käydä erityisesti niille, joiden palvelutarve on laaja ja ongelmia on niin sosiaalisessa kuin fyysisessäkin toimintakyvyssä.

Sosiaalisesti kestävässä kaupungeissa järjestöjen ja vapaaehtoistyön potentiaali on huomioitu. Kaupungit hyödyntävät tehokkaasti järjestöjen ja vapaaehtoisten resursseja – osaamista, kokemusperäistä tietoa, verkostoja, auttamistyötä ja palveluita. Näitä resursseja kanavoidaan tehokkaasti ja vaikuttavasti asukkaiden työ- ja toimin-

takyvyn parantamiseen, sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseen sekä kaupungin elinvoiman lisäämiseen⁴⁰. Sosiaalisesti kestävässä kaupungeissa järjestöt ovat tunnistettuja toimijoita kaupunkisuunnittelussa ja asukkaiden kestävän hyvinvoinnin rakentamisessa.

LAHOITA TYÖMME SUOMESSA TYÖMME MAAILMALLA PALVELUT

Varkaus mullistaa vanhat rakenteet

SOS-Lapsikylä ja Varkauden kaupunki ovat solmineet kehittämiskumppanuuden, jonka tavoitteena on luoda toimintamalli lapsiperheiden tukemiseksi. Mallilla pyritään vastaamaan lasten ja perheiden tarpeisiin oikea-aikaisesti ja vaikuttavasti. Varkaus haluaa olla eturintamassa luomassa konkreettisia ja kestäviä muutoksia hallituksen lasten ja perheiden muutosohjelman tavoitteiden mukaisesti.

Varkaudessa ja SOS-Lapsikylässä asiaan on tosin tartuttu jo ennen hallitusohjelmaa. Perheiden tukemisen pulmiin on haettu ymmärrystä keraamalla ajankohtaista tutkimustietoa sekä tutkimalla 325 perheen palveluiden käyttöä Varkauden perheiden erityispalveluissa. Tutkimustyöllä on saatu uutta tietoa siitä, mihin vaikuttavamman toimintamallin tulisi perustua. Lapsiperheitä tuettaessa ajatellaan usein, että tuen tarve kehittyi lineaarisesti. Ensinnäkin perheiden avuksi mennään kevyemmällä palvelulla ja tarvittaessa avun määrää sekä osaamista lisätään asteittain. Korkeimmin koulutetut ammattilaiset astuvat yleensä kuvaan, kun tulipalo roihuaa täydessä liekissä. Liian myöhään.

Ajatus lineaarisesta kehityksestä ei kuitenkaan vastaa todellisuutta. Tutkimuksemme mukaan tuentarpeen alkuvaiheessa on käytettävissä keskimäärin 1-2 vuoden etsikköaika, jolloin perhe oireilee ja heitä tuetaan 1-2 palvelulla. Tämän jälkeen tapahtuu jotain, jonka syihin olemme pureutumassa: perheen palvelujen käyttö räjähtää keskimäärin kuuteen palveluun. Avun määrä ei kuitenkaan ole ongelma, vaan koordinaation puute. Kun katsomme asiaa palvelujärjestelmästä käsin, saamme suruksemme huomata, että se tuottaa kalliin "pitkän hännän".

Kun moni yhtäaikainen palvelu ei kanna perheessä riittävästi hedelmää, tulee kuvaan yksittäinen kallis, yleensä lapselle suunnattu palvelu, useimmiten huostaanotto tai psykiatrinen hoito. Tässä pitkään kestävässä vaiheessa erityisen kummallista on, että kaikki perhettä tukeva ja itseohjautuvuutta lisäävä toiminta on vedetty pois. Tähän haluamme muutoksen.

Vaihtoehtoksi esitämme mallia, jossa vahvaa osaamista tarjotaan heti alkuvaiheessa, orastavissa asiakkuuksissa. On tärkeää tunnistaa potentiaaliset tulipalot ja sammuttaa ne ennen kuin roihahda. Todellisiin syihin pureutuminen heti tuen tarpeen alkuvaiheessa olisi keskeistä, jotta mahdollistettaisiin asteittainen palvelujärjestelmän otteen keventäminen ja perheen oman toimijuuden vahvistuminen. Päämääränä on tilanteen normalisointi ja perheen voimauttaminen.

Kuvio 8. Esimerkki järjestön ja kaupungin syvälle menevästä yhteistyöstä osallisuuden, hyvinvoinnin ja kestävän talouden aikaansaamisessa perhepalveluissa.

Asuminen ja asunto ensin

Sosiaalinen kestävyys sisältää kokoavan tasavertaisen saavutettavuuden, arkisen aktiivisen liikkumisen, hyvinvoinnin ja terveyden. Asuminen kattaa kaupunkiympäristöjen maapinta-alasta jopa 70 prosenttia. Kaupunkirakenne perustuu olemassa olevaan fyysiseen asutokantaan. Eriytymistä tapahtuu, kun sosiaalinen liikkuvuus on vähäistä tai kaupunkien sisäiset muuttoliikkeet ovat yksipuolisia perustuen siihen, että pienituloisille on muita väestöryhmiä vähemmän asumisen vaihtoehtoja tarjolla⁴¹.

Koska sosiaaliset rakenteet asuinalueilla ovat vahvasti muuttumattomia, saattaa asuinalueen status säilyä samana vuosikymmenestä toiseen. Alueiden kielteisestä kehityksestä tulee itseään ruokkiva kierre. Alue voi olla sosiaalisesti leimautunut, ja sen vinoutunutta asuinrakennetta ylläpitävä muuttoliike vahvistaa negatiivista kehitystä muuttuessaan segregatioperustaiseksi. Aluetta aletaan ehkä vältellä sen heikon maineen perusteella.

⁴⁰ Ks. järjestöjen roolista ja resursseista esim. Kuitunen, S. & Shemeikka R. (2019), Kuntoutuksen toimiala- ja tulevaisuusselvitys, tulossa Kuntoutuksäätiön työselosteita-sarjassa.

⁴¹ Musterd, S. (2005), Social and ethnic segregation in Europe: Levels, causes and effects. Journal of Urban Affairs 27(3).

Asuminen heijastuu yhdyskuntasuunnitteluun, jossa joudutaan aina arvioimaan asioita pitkällä aikajänteellä⁴². Sosiaalinen kestävyys kohtaa kaupunkien kehittämisen jatkuvan luonteen: kaupungit eivät tule koskaan valmiiksi. Niin kauan kuin pidetään kaupunkisuunnittelussa vaihtoehtoja avoimina, sitä kestävämmällä pohjalla ollaan.

Yksi sosiaalista kestävyyttä nakertava tekijä on asunnottomuus. Suomessa sosiaalisessa kestävyudessa on oltu edelläkävijöitä moneen Euroopan maahan nähden siinä, miten asunnottomuutta on haluttu vähentää. Runsaasti kansainvälistä huomiota saaneen housing first -periaatteen mukaan asunnon hankkiminen on etusijalla. Kun asunnoton saa asunnon, auttaa se muiden sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ratkaisemista. Malli on ollut vallankumouksellinen ja vaikuttava (kuvio 9).

Asunto ensin

Yhteystiedot Asunnottomalle Mediale Etsi

Etusivu **Tietoa** Ohjelma Ajankohtaista Kansainvälistä Aineistopankki

Etusivu » Tietoa » Asunto ensin

< Tietoa

Tilastoja

- Asunto ensin
- Asunto ensin -periaatteet
- Asunto ensin -mallin tutkimus
- Asunnottomuustyön menetelmiä

Asunto ensin -laatusuosituks (alkuperäinen)

Asunto ensin -laatusuosituks (vihkomalli)

Ohjeita Asunto ensin -periaatteen soveltamisesta käytännön asiastyössä

Asunto ensin -malli

Asunto ensin on asunnottomuustyön malli, jonka keskeinen näkemys on, että asunnottomuustyössä asunnon hankkiminen on etusijalla muihin tukitoimiin nähden. Kun asunnottomalle mahdollistetaan asuminen omassa asunnossa, auttaa se muiden sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ratkaisemista. Toisin sanoen muiden ongelmien ratkaiseminen ei ole edellytyksenä asumisen järjestämiselle, vaan malli toimii toisinpäin.

Asunto ensin -periaatteesta on tullut johtava asunnottomuustyön lähestymistapa niin Euroopassa kuin Pohjois-Amerikassa. Malli eroaa merkittävästi perinteisestä asunnottomuustyöstä, jossa pyritään tiivistä tukea tarvitsevan asunnottoman kuntouttamiseen "asuttamiskelpoiseksi" ennen asunnon tarjoamista. Jotkin perinteisistä asunnottomuuspalveluista, kuten portaittainen asuttamisjärjestelmä, vaativat raittiutta ja hoitoon sitoutumista sekä itsenäisen elämän taitojen opettelua ennen asunnon hankkimista. Tämän tyyppisissä asunnottomuuspalveluissa asunto nähdään ensimmäisen tukitoimen sijaan viimeisenä.

Portaittaisen mallin ongelmana voidaan nähdä palveluiden käyttäjien jumiutuminen järjestelmään. Kaikkia askelia, joita vaaditaan tasolta toiselle siirtymisessä, ei kyetä ottamaan ja usein palveluiden käyttäjät tulevat myös hädättyänsä väliaikaisesta ja pysyvästä asumisesta, koska he eivät kykene noudattamaan tiukoja sääntöjä, kuten huumeiden ja alkoholin täyskieltoa tai vaatimusta hoitoon sitoutumisesta.

Kuvio 9. **Housing first** -periaate.

Asunto ensin -lähestymistapa yhdistelee sosiaaliselle kestävyydelle tyypillisesti ihmisen kokonaisvaltaiseen tilanteeseen vaikuttavat tekijät; työn, hyvinvoinnin ja terveyden sekä sosiaaliseen toimintakykyyn vaikuttavat asiat, kuten yksinäisyyden ja syrjäytymisen torjunnan. Se haastaa asuntopolitiikkaa huomioimaan sosiaalipolitiikan ja demokratian lähtökohdat⁴³.

Asuminen on alusta ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, kun siihen yhdistetään työllistymis- ja työmahdollisuuksia, edistetään asukaslähtöisempää tekemistä ja toimintaa sekä tuetaan asukkaiden omaehtoista aloitteellisuutta (kuvio 9).

⁴²Ahvenainen, T. (2018), Segregaation ennaltaehkäisy työkalupakki. Tampereen kaupunki. https://www.tampere.fi/tiedostot/s/Uy4jwdxIB/Segregation_ennaltaehkaisy_tyokalupakki.pdf

⁴³ Ks. esim. Fredriksson, P. (toim.) (2018): Yömajasta omaan asuntoon. Into-kustannus.

Paikka mistä lähteä ja paikka mihin palata

Julkaistu 4.3.2019 12:05 Kirjoittaja Ville Blåfield Kuvat SATO ja Getty Images

Arki voi särkyä keneltä vain, ja arjen palikoiden mukana murtua alta työ, koti ja turvaverkot. Vailla vakinaista asuntoa ry, Kuntoutussäätiö ja SATO ovat aloittaneet yhteisen #kämppäjaduuni-hankkeen, joka auttaa tyhjän päälle pudonnutta sekä kodin että työn löytymisessä – ihmistä itseään kuunnellen.

Kuvio 10. Esimerkki asumisen ja työllistämisen yhdistävästä toimintatavasta järjestön ja yrityksen yhteistyönä.

Sosiaalinen kestävyys tarttuu hyvinvoinnin juurisyihin

Sosiaalinen kestävyys kohdentaa resursseja sinne, missä ne ovat vähäisimpiä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi hyvin toimivia sosiaalipalveluita. Ihmisiltä, joilla on vähän resursseja, on epärealistista olettaa runsasta aktiivisuutta. Ensin tulee ratkaista heidän ongelmansa. Lähtötilanne tulee saada tasavertaisemmaksi.

Sosiaalisesti kestävä kaupungin kehittämiseen liittyy arvostava kohtaaminen. Kaikki lähtee siitä, että ollaan kiinnostuneita asukkaiden arjesta, elämästä ja mielipiteistä. Asukkaille tarvitaan kokemuksia, jotka eivät ole autoritäärisiä, ja siten omiaan vahvistamaan tunnetta omasta ulkopuolisuudesta.

Läsnäoloa, kuulemista ja kuuntelemista tarvitaan myös siksi, että vain näiden kautta syntyy ymmärrystä alueesta ja sen asukkaiden arjesta.

Erilaiset asukkaiden kohtaamisia mahdollistavat tilat, jotka kytkevät toisiinsa luontevasti eri toimintoja, aktiviteetteja ja kynnyksetöntä apua, ovat merkityksellisiä. Sosiaalisesti kestävä kaupungin kehittäminen ei ole asukkaiden arjesta irrallisten tapahtumien ja aktiviteettien järjestämistä. Se on menemistä sinne, missä ihmiset luontaisesti ovat, elävät ja viettävät aikaansa; pubeissa, kirjastoissa, hoivakodeissa, asukastaloissa, pihoilla ja puistoissa.

Kodilla ja työllä on yhteys

Tarmo löysi tiensä Helsingin Malminkartanoon, punaisin ja ruskein tiilin verhoiltuun rakennukseen, jossa toimiva Kuntoutussäätiö on yleishyödyllinen yhteisö, kuntoutuksen asiantuntija ja kehittäjä. Säätiö tuottaa tutkimus- ja kehittämishankkeita ja kuntoutuspalveluita, jotka tukevat vaikeaan elämäntilanteeseen joutuneen työ-, opiskelu- ja toimintakykyä, auttavat kiinni työn, kodin ja elämänhallinnan syrjään.

On havaittu, että näillä asioilla on yhteys: kun on koti, jonka vuokra pitää maksaa, on työn löytämiseen ja pitämiseen uudenlainen motiivi. Ja kun on koti ja työtä, loksahtavat takaisin paikoilleen pikkuhiljaa muutkin elämänhallinnan palaset.

Tarmo pääsi ensin asumaan väliaikaisiin majoitustiloihin. Osa-aikaista työtä löytyi Kuntoutussäätiön omalta verstaalta.

Kun Tarmo hakeutui Kuntoutussäätiölle, sen piirissä toimi myös KUTU-hanke, joka tutki pitkäaikaistyöttömien esteitä ja mahdollisuuksia työelämässä sekä tuki heidän työelämävalmiuksiaan. Lähtökohtaisesti ohjelman osallistujat eivät ole kodittomia, mutta mikäli pitkäaikaistyöttömyyteen yhdistyi kodittomuus, hankkeessa myös ohjattiin hakemaan asuntoa uuden #kämppäjaduuni-ohjelman kautta. Ohjelman asunnot ovat SATOn vuokrakoteja.

Tälle tielle pääsi Tarmokin. Kuntoutussäätiön ohjaajan kanssa täytettiin #kämppäjaduuni-hakemus, ja seuraavana päivänä varttia vaille yksitoista tuli puhelu,

Duunihuone

Tervetuloa Duunihuoneeseen!

Tarjoamme ilmaista työ- ja harrastustilaa Malminkartanon asukkaiden käyttöön.

Mikä Duunihuone on?

Kuntoutussäätiö ylläpitää avointa työskentelytilaa, joka on tarkoitettu alueen asukkaiden yhteiseen työ- ja harrastuskäyttöön. Tilan pääasiallinen tarkoitus on tarjota rauhallista ja ilmaista työtilaa Malminkartanon sekä lähialueiden asukkaille. Duunihuone soveltuu esimerkiksi opiskelijoille, työnhakijoille, freelancereille, etätyöntekijöille, eläkeläisille. Tilaa on saatavilla 10.000 m² tilaa. Tilaa on saatavilla 10.000 m² tilaa.

Duunihuone on esimerkki alueelle sitoutuneesta pitkäjänteisestä toiminnasta, johon on mahdollista yhdistellä monipuolisesti eri toimintoja: kynnysketoä apua ja ohjausta esimerkiksi muihin palveluihin (kuntouttava työtoiminta, avoimet työpajat, kieli- ja oppimiskahvilat, avoimet liikuntatuokiot jne.). Duunihuone on alusta, joka mahdollistaa myös nopeat kokeilut, asiakaskokemuksen keräämisen ja hyödyntämisen jatkuvan kehittämisen apuna, vaikuttavuuden mittauksen ja toimintamallien konseptoinnin.

Kuvio 10. Duunihuone alustana kokeiluille, yhteisöllisyydelle ja työlle.

5.4. Sosiaalisesti kestävä kaupunki rakentuu omista ainutlaatuisista lähtökohdistaan

Vaikuttavien politiikkatoimien hyödyntäminen edellyttää paikallisten olosuhteiden tuntemista. Ratkaisevaa sosiaalisessa kestävydessä on, ettei yritetä pienemmässä mittakaavassa toistaa kaavamaisesti sitä mitä esimerkiksi on tehty suuremmissa kaupungeissa. ”Pömpöosit” ratkaisut eivät ole sosiaalisesti kestäviä. Kaupunkirakenteiden normaaliin kehitykseen kuuluu, että asuinalueet erilaistuvat ja kehittävät omaa erityislaatuisuuttaan⁴⁴.

Kaupungissa tulee olla usko omaan asiaan, ja myös pienempiä kaupunkeja tarvitaan. Sosiaalinen kestävyys koskee myös supistuvia ja pieniksi kasvavia kaupunkeja.

Omintakeisuutta löytyy alueen ja paikan historiasta. Historiallisten faktojen ja tarinoiden esiin tuominen on parhaimmillaan alueen asukkaiden yhteisöllistä ja omaehtoista toimintaa.

Peruslähtökohdat kaupunkisuunnittelulle voivat olla sinänsä samat eri alueille – tavoitellaan monipuolista kaupunkirakennetta, jossa on riittävästi palveluita, lähimetsiä ja virkistysalueita, sekä toimiva lähidemokratiaa ja vireää asukastoimintaa.

Samalla voidaan kuitenkin ennakkoluulottomasti pohtia toimintojen sijoittelua. Entä jos korkeakoulukampus rakennetaan lähialueeseen, kuten Helsingin Myllypurossa ollaan tekemässä? Mitä jos etäisempien alueiden asukkaita autetaan hyvinvointibussien ja kiertävien psykologien avulla?

⁴⁴Ahvenainen, T. (2018): Segregaation ennaltaehkäisy työkalupakki. Tampereen kaupunki. https://www.tampere.fi/tiedostot/s/Uy4jwdxIB/Segregation_ennaltaehkaisy_n_tyokalupakki.pdf

Rakennamme Myllypuron korkeakoulukampuksen Metropolia Ammattikorkeakoulun käyttöön. Hyvinvoinnin rakentajien kampus muodostuu neljästä U-kirjaimen muotoisesta, toisiinsa kytketystä rakennuksesta. Ensimmäinen vaihe valmistui tammikuussa 2019, ja kampukselle muutti noin 3 000 kiinteistö- ja rakennusalan sekä sosiaali- ja terveysalan opiskelijaa ja noin 250 työntekijää.

Korkeakoulukampus palvelee aikanaan yhteensä 6 000:ta opiskelijaa ja 500:a henkilöstön asiantuntijaa. Tavoitteena on luoda innostava ja avoin oppimisen verkosto, joka lisää koko alueen elinvoimaisuutta. Valmistuttuaan kampus on Metropolian neljästä kampuksesta suurin.

Rakennuksen alle tehdään huoltopiha ja 200 autopaikan parkkihalli. Kampukselle tulee lisäksi kaksi isoa auditoriota, kokous- ja ravintolakeskus, kaksi liikuntahallia pihakannen alle, terapia-allas, klinisiä laboratoriotiloja, simulaatiokeskus, klinisen hoitotyön tilat, laajat apuvälinekeskuksen työpajatilat, insinööriopintoihin liittyvät betoni- ja talotekniikan laboratoriot, modernit 1 600 neliön kirjaston palvelut sekä Metropolian omia liiketiloja. Lisäksi kampuksella on runsaasti henkilöstön työskentelytiloja, jotka on suunniteltu monitilatoimistokonseptin mukaisesti.

Hyvinvoinnin rakentajien kampukseksi kuvailtu Myllypuron korkeakoulukampus sijaitsee vilkkaiden liikenneväylien yhtymäkohdassa. Rakennushankkeen yhtenä tavoitteena on luoda ammattikorkeakoulun rakennuksesta maamerkki Kehä I:n ja Myllypuron keskustan suuntaan. Rakennukset sijoittuvat tiiviisti tontille osin metroradan päälle. Myllypuron

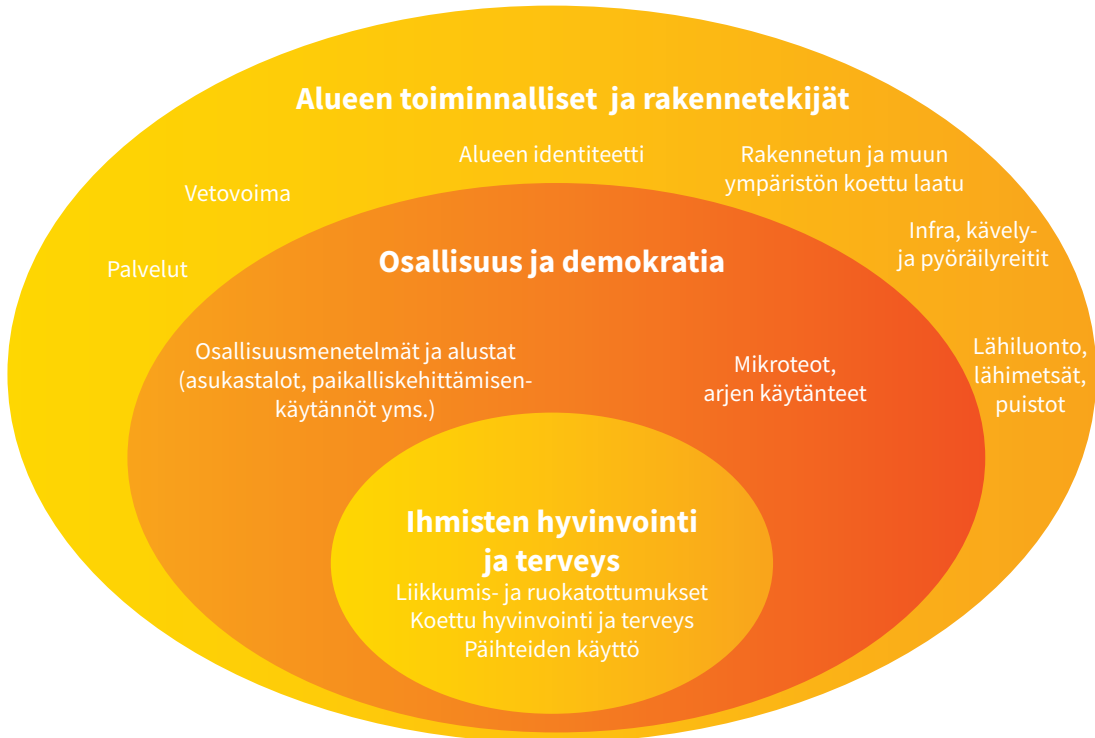
Tiedot

Projektin nimi Metropolia
Ammattikorkeakoulun Myllypuron kampus,
Helsinki
Asiakas Helsingin kaupunki
Kaupunki Helsinki
Maa Suomi
Rakennusvuosi 2019
Liiketoiminto Toimittilat
Erityistä Koko: noin 56 000 m². Enimmillään
seitsemän kerrosta ja pysäköintitilat.
Rakennusaika 2016–2019.

Kuvio 11. **Korkeakoulukampuksen rakentaminen Myllypuroon (uutinen YIT:n nettisivuilla).**

6. Sosiaalisesti kestävä kaupungin kehittämisen viitekehys

Sosiaalisesti kestävä kaupungin kehittämisen viitekehys on muodostettu tässä selvityksessä tehdyn analyysin perusteella. Se on havainnollistettu kuviossa 12.

Kuvio 12. **Sosiaalisesti kestävä kaupungin kehittämisen malli.**

Mallin ydin on ihmisten hyvinvoinnissa ja terveydessä, sekä sitä määrittävissä tekijöissä. Nämä tekijät perustuvat osallisuuden ja demokratian lähtökohtiin sekä niihin rakenteellisiin ominaisuuksiin, joita kaupunkiympäristöillä on ja koetaan olevan.

Viitekehiksemme haastaa mm. ympäristöministeriön kestävä kaupunkikehityksen ohjelman⁴⁵ lähtökohtia, joissa palvelut ja demokratia ovat rajautuneet tarkastelun ulkopuolelle. Käsillä olevassa selvityksessä ja siinä tehdyissä analyyseissä ilmeiseksi on käynyt, että erityisesti niillä alueilla, joiden sosioekonomiset lähtökohdat ovat heikot, sosiaalista kestävyyttä ei voida tarkastella irrallaan asukkaille tarjolla olevista palveluista.

Osallisuus ei ole mikään erillinen tai ylimääräinen asia. Se ei myöskään ole menetelmä tai prosessi, vaan kaiken lähtökohta. Yhteiskuntaamme on mahdotonta kuvitella ilman demokratiaa. Sosiaalisesti kestävää kaupunkisuunnittelua on vaikea toteuttaa ilman sen asukkaiden osallisuutta ja sitä, että asetamme ihmiset kaiken kaupunkisuunnittelun ytimeen.

Analyysiemme perusteella sosiaalinen kestävyys on olennaisesti riippuvainen siitä avusta ja tuesta, jota ihmiset saavat ratkaistakseen omaan ja lähipiirinsä elämään liittyviä sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden pulmia. Kyse ei ole ainoastaan virallisen julkisen järjestelmän tarjoamista palveluista ja avusta. Kyse on laajasti kaikesta siitä auttamisesta ja tuesta, jota kaupunkilaiset saavat vapaaehtoisilta, naapureiltaan ja järjestöiltä. Kyse on mikro- ympäristöistä, ja mikrotasolla muodostuvasta sosiaalisesta kestävydestä.

Sosiaalisen kestävyuden mittaamista on pidetty haasteellisena. Useimpia kuviossa 12. havainnollistettuja tekijöitä on kuitenkin operationalisoitu ja mitattu. Myös niiden välisiä yhteyksiä ja riippuvuussuhteita on empiirisesti selvitetty. Sosiaalisen kestävyuden mittarien kehittämistä on joka tapauksessa jatkettava, sillä ne ovat edelleen huomattavasti vakiintumattomampia kuin ekologisen kestävyuden mittarit⁴⁵. Jatkokehitystä tarvitaan, jotta sosiaalisen kestävyuden mittareita voidaan hyödyntää kestävästä kaupunkipolitiikan ja toiminnan tavoitteenasettelujen määrittämisessä ja toimenpiteiden onnistuneisuuden arvioinnissa.

⁴⁵Ympäristöministeriö (2017b) Kansallisen kestävästä kaupunkikehityksen ohjelma. [http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Uusi_ohjelma_vauhdittaa_kestavaa_kaupunkia\(43753\)](http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Uusi_ohjelma_vauhdittaa_kestavaa_kaupunkia(43753))

⁴⁶Saikkonen, P. (2015), Riskitieto kuntapäätöksenteossa, tapauksena saastunut maaperä Helsingissä. Helsingin yliopisto: Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2015:9.

7. Lopuksi: Sosiaalisesti kestävä kaupunkipolitiikka

Suomesta puuttuu systemaattinen, sosiaaliseen kestävyysnäkökulmaa sisältävä kaupunkipolitiikka. Näin toteaa Liisa Häikiö julkaisussa ”Kaupunkien aikakausi”. Sosiaalista kestävyysnäkökulmaa on haettu pirstaleisin, yksittäisin toimenpitein ja ratkaisuin.

Sosiaalinen kestävyys edellyttää arvostavaa läsnäoloa ja pitkäjänteisyyttä. Sosiaalisesti kestävä kaupunkipolitiikka painottaa samanaikaisesti prosesseja ja toiminnan sisältöjä. Se ei kiinnity pelkkiin menetelmiin tai osallistaviin prosesseihin. Ratkaisevaa on, mitä sisältöjä sosiaalisesti kestävällä toimintapolitiikalla tavoitellaan ja lopulta saadaan aikaan.

Sosiaalisesti kestävä kaupunkipolitiikka edellyttää monitieteisyyttä ja moninäkökulmaisuutta; joustavaa ja samanaikaista kaupunkirakenteen ja sen toiminnallisuuden, palveluiden, osallisuuden ja hyvinvointivaikutusten tarkastelua. Objektiivisten faktojen rinnalle tarvitaan kokemusperäistä tietoa kaupunkitilan käytöstä ja sen vaikutuksista.

Sosiaalisen kestävyysnäkökulman kehittämisen pohjaksi tarvitsemme ymmärrystä siitä, miten ihmiset palveluita ja kaupunki-infrastruktuuria käyttävät sekä minkälaisia kokemuksia heillä on kaupunkitilasta ja sen vaikutuksista. Vaikuttaako kaupunkiympäristö myönteisesti asukkaiden fyysiseen ja psyykkiseen toimintakykyyn, ja mitä nämä vaikutuksia aikaansaavat asiat käytännössä ovat? Mahdollistaako kaupunkitila liikkumista, osallisuutta ja muiden ihmisten luontevaa kohtaamista? Voiko kaupunkiympäristöstä tuntea ylpeyttä?

Sosiaalisesti kestävä kaupunkipolitiikka tunnistaa laajasti ja ennakkoluulottomasti monenlaiset kehittämisen resurssit. Se ei jätä huomioimatta mikrotason kestävyysnäkökulmaa rakentavia tekoja, kuten asukkaiden lähipiiriltään arjessa saamaa tukea ja apua. Sosiaalisesti kestävä kaupungin kehittämisselitys toimii kahdella tasolla samanaikaisesti; isoissa rakenteissa muuttavissa ratkaisuissa ja asukkaiden arjen ymmärtämisessä.

Sosiaalisesti kestävä kaupunkipolitiikka on perusarvoiltaan yhtä radikaali kuin demokratia. Kummankin ydinajatus on, että ihmiset ovat tasavertaisia ja heillä tulee olla mahdollisuus päättää asioista yhdessä. Sosiaalisesti kestävä kaupunkipolitiikka on se, että ääni ja osallisuus on myös niillä, joiden resurssit saattavat näyttäytyä kaikista vähäisimpinä. Sosiaalisesti kestävä kaupunkipolitiikka tutkii näitä mahdollisuuksia ennakkoluulottomasti ja luovasti, ja huomioi ne merkitykset, joita kaupunkiympäristön asukkaat itse asioille ja tekemiselleen antavat.

Marketta Kyttä toteaa tätä selvitystä varten tehdyssä haastattelussa, että ensimmäinen urbanisaatio tapahtui Suomessa tylästi. Rakennettiin nopeasti, luotiin lähiöitä, joiden sosiaalinen kestävyys oli heikkoa. Tapa hoitaa kaupungistumista oli karkea ja tehokkuuskeskeinen. Nyt kaupungistumisen tulisi tapahtua inhimillisemmin ja pehmeämmin.

Sosiaalisesti kestävä kaupunkipolitiikka on vastaus tähän tarpeeseen. Se huomioi kaupungin asukkaiden hyvinvoinnin, terveyden, työllisyyden ja osallisuuden. Sosiaalisesti kestävä kaupunkisuunnittelu nivoo yhteen näitä koskevat näkökulmat, ihmislähtöisesti ja vaikuttavasti.

Tavoitteena on, että tuleville sukupolville jää sellaisia kaupunkiympäristöjä, jotka ovat rakenteellisesti, laadullisesti ja hyvinvoinnin kannalta kestäviä. Kestävä kehitys turvaa niitä mahdollisuuksia, joita edeltävillä sukupolvilla on ollut, ja siirtää ne seuraaville, jopa näitä kasvattaen⁴⁷. Sosiaalisesti kestävä kaupunkipolitiikka on itseisarvoista on lopulta ihminen, kaupungin asukas.

⁴⁷Serageldin, I. (1996), Environmentally Sustainable Development Studies and Monographs Series No. 5. Washington, D.C.: The World Bank.

